

ZSIDÓ ÉLET

FELEKEZETI HETILAP

SZERKESZTETTE 1933—1937.

KECSKEMÉTI VILMOS

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
BUDAPEST, VII., ERZSÉBET-KRT 18 SZÁM
TELEFON: 1-363-6LELŐFIZETÉSI ÁR
EGÉSZ ÉVRE 20 PENGŐ
FÉLÉVRE 10 PENGŐ

Dr. Friedmann Ignác nyílt levele Buday-Goldberger Leóhoz Fábián Béla, Gál Jenő, báró Hatvany Bertalan, Kaszab Elemér, Vida Jenő nyilatkozatai a Buday- Goldberger Alkotmány-párt zászlóbontásán

Patai József cikke — A szegedi községkerület válasza
Fontos indítványok a VI. községkerület gyűlésén
Válasz a „Magyarságnak”

A hitélet és zsidó közélet tisztaságát követelik a VI. községkerület gyűlésén

Az az *inkompatibilitás*, mely Stern Samu hármas elnöksége, az országos-irodai, pesti-hitközségi és VI. községkerületi következtében fennáll, már régóta kellemetlen módon izgatja a zsidó közvéleményt. Ez az inkompatibilitás adott esetben annál időszerűbb és jellegzetesebb, minthogy a pesti zsidóság széles tömegei a legnagyobb mértékben elégedetlenek a pesti hitközség jelenlegi vezetőségével és vezetésével és igen sok olyan momentum merül fel, mely szükségessé tenné az orvoslás lehetőségét. Ez azonban keresztülvihetetlen, mert kevés a valószínűsége annak, hogy Stern Samu, az Országos Iroda, vagy a VI. községkerület elnöke bárkinek is igazságot szolgáltasson Stern Samuval, a Pesti Izr. Hitközség elnökével szemben.

Már a nyár elején beszéltek arról, hogy a VI. községkerület gyűlésén *szóvá fogják tenni egyes tagok* ezt az inkompatibilitást és általánosságban is kritikát fog-

nak mondani a Pesti Izr. Hitközség vezetéséről. Ez az ülés azonban — állítólagos határozatképtelenség következtében — *elmaradt*.

Ezekután érthető, hogy *óriási érdeklődés* előzi meg a VI. községkerület vasárnapra kitűzött gyűlését. Különösen azért, mert egyre konkrétebb formát ölt az a hír, hogy azok a hitéleti vezetőférfiak, akik már az elmaradt közgyűlés alkalmával igen éles kritikában akarták részesíteni a Pesti Izr. Hitközség vezetését, *kritikájukat most, miután a helyzet egyáltalán nem változott meg, el fogják mondani*.

A Pesti Izr. Hitközség legutóbbi közgyűlésén — amint köztudomású — dr. Friedmann Ignác kormányfőtanácsos mondott igen részletes kritikát a hitközség gesztiojáról. Mindenki természetesen tartja tehát, hogy a községkerületi gyűlés alkalmát is fel fogja használni, hogy elmondja véleményét az *inkompatibilitás kérdéséről* és a *többi aktuális kér-*

désről, melyek a gyűlésen szönyegre fognak kerülni. Felkerestük dr. Friedmann Ignácot és megkérdeztük, mi a véleménye ma ezekről az aktuális kérdésekről.

— 1935 március 2-án — válaszolta dr. Friedmann Ignác — *nyílt levelet intéztem dr. Buday-Goldberger Leóhoz* a március 4-én összeülő országos gyűlés alkalmából. Ebben a nyílt levélben foglalt felfogásomat *vallom ma is* és hiszem, hogy úgy Buday-Goldberger Leó, mint Fábián Béla, Gál Jenő, Vészi József, báró Hatvany Bertalan, Pfeiffer Ignác, Dembitz Gyula, Kaszab Elemér és a többiek számára is fennállanak mindazok a szempontok, melyek annakidején őket a *velem egyforma állásfoglalásra készítették*.

Dr. Friedmann Ignác Nyílt levele Buday-Goldberger Leóhoz:

Dr. Friedmann Ignác az említett Nyílt levélben a következőket írta:

Tisztelt és Szeretett Pártvezérem!

Nem is olyan régen, három éve annak, hogy zászlót bontottál.

Felvette a harcot, a küzdelmet Izrael szebb jövője érdekében.

Nem vezetett sem hiúság, sem egyéni beesvágy, sem küzdőtél személyek ellen, *elveket hirdettél* és az elvi küzdelem kivívására harcra szólítottad elvbarátaidat. Kívántad a zsidó közélet tisztaságát és a hitélet kimélyítését. Az elsőt titkos, arányos lajstromos képviselői szavazási rendszer útján és az álláshalmaz megszüntetésével vélted elérni; az utóbbit „a palesztinai vallásos irányú építőmunka támogatásával” és „az összehozott zsidó társadalom és zsidó ifjúság felsegítése” által kívántad biztosítani. Büszkén, zsidó önérzettel, őseidről örökölt zsidó szívvel fenn hirdetted ebbeli célkitűzéseidet.

Nem maradtál egyedül.

Első hívó szavadra ott voltak táborodban Fábán Béla, Gál Jenő országgyűlési képviselők, Láng Lajos, Vida Jenő, Vészl József felsőházi tagok és a zsidó közélet egyéb kiválóságai, többek között Hatvany Bertalan, Pfeiffer Ignác, Dembitz Gyula, Orova Zsigmond, Vörösvári Miklós, Antal Endre, Kaszab Elemér és még számosan, végül jó magam is.

Úgy gondoltuk, hogy a postulatumok olyanok, amelyek megvalósítása nélkül igaz zsidó közélet el sem képzelhető.

A politikus nem tagadhatja meg zsidó honfitársaitól azt, amit a parlamentben minden honfitársa részére követel.

Mi egyszerű közkatonának pedig követtünk Téged és őket, mert csak az aránylagos választás mellett véltük az általad oly szépen megírt „avodath hakodes” — „szent szolgálat” megvalósítását és az igazi harmóniának sorainkban való elkövetkezését elérni.

A „szent szolgálat” symphoniája különböző hangszerek összhangzával emeli a hívót ég felé.

Minden hangszer, — még a cintányér és a dob is — teljesíti a maga hivatását az együttesben, még ha különállóan kellemetlenül hangzik is. A virágágyak szépsége is különböző virágok tarka összetételével gyönyörködött. Így láttam én, álmodozó, 3 év előtt kibontott zászlódat. Követtelek még akkor is, midőn az elvek tisztasága miatt még a személyi gyűlölet terhét is kénytelen voltam vállalni.

„Valau zocher szár hamaskim esz Jauszéf vajiskochénu”. Szól az írás Józsefről, aki megfejtette a főpohárnok álmát és csak azt kérte jutalmul, ha újból elfoglalja állását, ne feledkezék meg róla. Azonban „a főpohárnok nem emlékezett meg Józsefről és elfelejtette őt”.

Az elvbarátok tömegei — kik félrevonultak — kik e nehéz és kemény harcot Veled vállalták, most azt kérdik tőlem, vajjon elfelejtetted-e célkitűzéseidet, vajjon megfeleltek-e szent szolgálat közben a szent elvek megvalósítását követelni. Elfelejtetted-e, hogy a Szentírás is azt mondja: „veatto szechezeh mikolhoom”, „az egész nép közül válasszál”, az egész nép minden árnyalata legyen képviselve, hogy miként a heti fejezetben olvassuk: „vajakhél Meuse esz kol adasz bene Jiszroel” — „és összegyűjté Mózes Izrael egész gyülekezetét”, nem hiányzott benne egy árnyalat sem.

Megnyugtattam őket, hogy változott körülmények között elveidhez hű maradtál és az 1935. évi március 4-én összeülő országos ülésen követelni fogod a kiegészítő szabályzat 10. szakaszának kibővítését.

a választásnak titkosságát, az arányos, lajstromos képviselői rendszer útján.

Veled lesznek e kérdésben elvbarátid, támogatni fog Szeged nagynevű fenkölt ősz papja és érdemdús elnöke. Amit ők áldásnak tekintenek saját községükben, azt nem vonhatják meg Izrael egyetemétől. És noha látszólag alul maradtál az előző küzdelemben, győztél és győzni fogsz, mert a zászlóra írt elved diadalmaskodni fog.

Második követelményed és harcod indító oka az álláshalmaz megelőzése volt.

Elved az volt, miként Jetro tanácsolta Mózesnek „veszamu aléhem szoré alofim, szoré mészus” — és válasszál ezek, szának és ötvenek felett megfelelő vezért. *A hatalom se legyen egy ember kezében. Ez elv hirdetése három év előtt nagy önmegtagadással és nem kis fájdalommal járt; hisz' látszólag személyes éle volt. Oly egyénnel szemben hirdetted*

kinek rátermettsége, vasakara emberfeletti szorgalma, adminisztratív tehetsége szinte közmondásos volt.

Hogy az ügy személyi élet vegyed, kész voltál félreállni a vélt összeférhetlenség megszűnése esetén. Ezen személyi motívum a szabályzat megalkotásánál elesik. *A szabályzat nem a má-t kívánja rendezni, hanem a magyar zsidóság egész jövő életét.* Senki sem láthat a jövőbe. Bölcsenki szerint a szent templom lerombolása óta csak a balgák foglalkoznak jövődöléssel. Nincsen bizonyágunk arra vonatkozóan, hogy Izrael egén a maihoz hasonló „csillag” fog-e tündökölni. Vajjon ki tudja, hogy más elnök fog-e annyi önmegtagadással, önbírálattal és objektivitással rendelkezni, hogy a három állás ügykörét és hatáskörét önmagában elvállassa.

A zsidóság egyeteme nem az egyéne szabja a szabályt, a szabály nemzedékre szól és ép ezért mellőzendő mindaz, ami egyeduralomra vezet.

Fábán Béla, Gál Jenő, Vida Jenő, Láng Lajos, Jánosi Engel József ezt nálamnál fényesebben fejtik majd ki. Ők munkatársaid lesznek e postulatum győzelmének kivívásában és követelni fogják Veled egyetemben, hogy a kiegészítő szabályzat 154. és vonatkozó szakaszai olyképp módosuljanak, hogy a hitközségi elnöki állás községkerületi elnöki állással összeférhetetlen.

Izrael gyülekezete tehetségeken oly gazdag, hogy ezen elv gyakorlati keresztülvitele, eltekintve a mózesi paranestól, nehézségekre nem fog ütközni.

A hivatkozott 154. szakasz lényegileg nem különbözik az 1868. évi egyetemes gyűlés által hozott szabályzattól, sőt tovább is fenn tartja, hogy az Országos Iroda elnökének Budapesten kell laknia, ami más szóval azt jelenti, hogy az Országos Iroda elnökévé csak a budapesti községkerület elnöke választható. Az indokolás hallgat arról, hogy miért e változatlan-ság, holott dr. Munkácsi Ernő, a bizottság kitűnő előadója, remek javaslati indokolásában mindenre a legtermészetesebben kiterjeszkedik.

Azonban hallgatása többet mond. Mint jogász nem tudná fenntartani „Cessente razione legis, cessat ipsa lex”. Ami 1868-ban, a dilizsansz idejében, indokolható volt, az automobil, a sínautó, vasút, telefon, aeroplán korszaká-

ban anakronizmussá válik, kivált a trianoni diktátum folytán a jelenlegi határokon belül. Bármely helyről két óra alatt is elérjük Budapestet, telefonice pedig 5 vagy 10 perc alatt is intézkedhetünk. *Miért elzárni a vidéki váltógazdaság a főváros javára? Az igazi tehetség onnan veendő, ahol éppen felbukkan.* A szabályzat merevítése ellen még bölcseink is szólnak: *Elijáhu próféta a Karmel hegyén oltárt emelt, holott az írás parancsa szerint magaslati oltár tiltva volt. Bölcseink erre megjegyzik, hogy ez Izrael hitbéli megerősítése végett történt. „Hakkol löphi zorech sáa”, „minden idők követelménye szerint”.*

Mint harmadik követelményt „a palesztinai vallásos irányú építőmunka” támogatását kívántad. Ami három év előtt csak jámbor kívánság volt, az ma fájdalom, kényszerű szükségesség.

Nem is a német eseményekre gondolok, hanem arra a hullámra, amely végigszágul Európán, sőt az egész világon és minden zsidó előtt bezárja a kaput. Szinte prófétái ihlettel mondtad: „A 20 és 30 éves zsidó ifjak nagy problémája ez. Nem segíti őket semmi féle hivatalos erő. Az Országos Irodának kell kezébe venni a dolgot és bármilyen módon utat keresni arra, hogy ifjainkat, a jövő generációt, existenciához segítse és ezzel az elzüléstől és vallási megtevelyedéstől visszarántsa”.

Amit akkor helyesnek találtál, az ma szent parancs. Ez alól nem vonhatja ki magát senki, aki zsidó szívvel érez és zsidó fővel gondolkodik.

Mult heti „Kisziszo” fejezetében Mózes ezt így fejti ki: minden zsidó, akit összeszámlálunk, adjon lelkéért váltságpénzt az Úrnak, szegény és gazdag egyaránt. „Machisz hasékel” egy fél sékelt a szentély sékele szerint. E fél sékelből épült hajdan a még görögök és rómaiak által is leverhetetlen zsidó szellem és épül most Palesztina. Többet nyújt Palesztina a magyar zsidóságnak, mint amit eddig nyújtott a magyar zsidóság Palesztinának, Erec Jiszroelnek. Nézzed az egyetemet, a városok közműveit, a naranesligetek megművelőit, mindenütt ott látod magyar testvéreid, kik vagy nem tudtak itt elhelyezkedni, vagy tanulmányaikat a

numerus clausus folytán itt nem fejezhették be. És ezt a lehetőséget kívánná a magyar zsidóság könnyelműen elhanyagolni?

Bangha, a kiváló rendfőnök, katolikus hittestvéreit áldozatok árán még Délamerikában is felkereste. *Kinek jutna eszébe a katolikus hívő római sóvárságát. a kálvinista genfi vágyakozását hazafiatlannak minősíteni?*

Csak a zsidónak nem lenne szabad ősi földjének kultúráját büszkén emlegetni?

„Száradjon el a jobbkezem, ha megfeledekzem Jeruzsálemről”, kiált fel a zoltárköltő és Jeremiás próféta meghagyá Izraelnek, midőn első gálutját megkezdi: *dirsu ess salom hair...* „keressétek a város, az ország üdvét, ahová számkivetettek, mert a város, az ország üdvében van a Ti üdvötök is”. Ezt véssed emlékezetedbe és ne törődj a balga szólamokkal. *Mindig elsők voltunk a hazafiságban, csak ne hirdessük és ne kiabáljuk anyyira.*

Biztos vagyok benne, hogy mindent elkövetsz, hogy ebbeli célkitűzéseidet kivívjad a Palesztina-munka támogatásának kimondásával, — én meg büszkén hozzád vezetem régi, hű, kipróbált elvbarátainkat és megmondom nekik: a mi főpohárnokunk nem feledkezett meg Józseftről és miként Jó-

zset, ő is keresi elvbarátait, testvéreit. „Esz echaj onauchi mevákés”.

„Szent szolgálatot” mutattál be patinás templomunkban és szent szolgálatra gyülekszik majd a kongresszusi zsidóság ez első templomban az országos gyűlés.

Terjeszd elő és fogadtasd el az indítványokat, hogy a gyülekezet szentté váljék. Ne arra törekedj, hogy a gyülekezetből parlament legyen. A parlamentek kimulomban vannak. Böles apáink azt mondják: Minden olyan gyülekezet, amely isteni cél megvalósítása végett alakul, fennmarad.

E három, általad kitűzött cél isteni követelmény, a gyülekezet, mely ezt megvalósítja, Isten kedvében fog járni. Szentélyt épít majd, amelyben Isten lakozik.

Neked és minden egyes munkatársadnak, a gyülekezet egyetemének pedig igaz zsidó szívvvel és lélekkel azt kívánom, amit e heti szidraban a szentély építetjéről, Isten sugallta művészéről, Becálelről és Choliábról mond az Írás: „És adott nékik az Úr böleseséget és belátást, hogy végezhessek feladatukat „avaudasz hakaudes”, a szentély szolgálatára úgy, ahogy az Isten megparancsolta.”

Budapest, 1935 március 2.

A zsidóság iránti szeretetében és a haza szolgálatában.

hódoló kész híved
dr. Friedmann Ignác

*

Ezek a szempontok vezették Budapest-Goldberger Leót, mint az általa alapított Alkotmány Párt vezérét és Dr. Friedmann Ignácé, amint látjuk, hű maradt vezéréhez.

— Október 15-én lesznek Rómában a hitközségi választások. A belügyminiszter október 15-re írta ki a római hitközség választásait. A hitközséget jelenleg — mint már közöltük — kormánybiztos vezeti. Zsidó körökben attól tartanak, hogy a választást rendkívül heves harc fogja megelőzni a hitközség cionista és nemcionista elemei között. A zsidó rabbik felhívása az egység helyreállítására nem járt a kívánatos eredménnyel. Dr. Diesgn, Turin főrabbija, aki szintén aláírta a felhívást a nemcionista elemek opozíciója következtében visszalépett hivatalától.

Mindenkit érdeklő

könyv a

Lakók és bérbeadók

joga.

Írta: **BERÉNYI SÁNDOR dr.**
ügyvéd. szakíró.

Tartalmazza a **legújabb lakásrendelet teljes és hiteles szövegét** bőséges magyarázatokkal, 1000 vezérszavas betűsoros tárgymutatóval és a **magyar polgári magánjog törvényjavaslatának teljes szövegével.**

Ára 3 pengő.

Kapható a Zsidó Élet kiadóhivatalában.

Mimikrik pedig nem leszünk

Írta: **Korein Dezső**

Berényi Sándor lelkes zsidó hitestvérem, kedves jó barátom Mimikri címen a múlt számban írt cikkére a következő kis epizóddal válaszolok:

Pájeszvita a villamoson

Ez a jelenet a fővárosi villamoskocsik ismert közönsége előtt játszódott le. Az utasok a társadalom minden rétegéhez tartoznak. „Leute von verschiedenem Kaliber”, ami megfelel a bibliai „mechantév éceché ad sauév mémechó” körülírásnak. Velem szemben egy ezredes ült, ferdén oldalt pedig egy kérgekezü gyárimunkás. Az egyik állomáson felszállt egy ügyvédbarátom, aki barátságos köszöntés és hogylétem iránti kedves érdeklődése után rámutatott a kocsis másik végén elhelyezkedett szakállas, pájeszos hitrokonunkra és félhangosan a következőket mondta nekem: „Látod Dezső bátyám az ilyen alakok idézik elő az antiszemitizmust és ezen nektek orthodoxoknak kellene segíteni. Ma nem lehet ily provokatív külsővel itt a fővárosban, különösen a villamoson sürgőni-forgóni. Ezt már valahogyan beszűntethetnétek.” Restelltam, hogy éppen zsidó ember tesz nyilvánosság előtt ily antiszemita ízű megjegyzést, amit csak a horogkeresztesektől vagy nyilaskeresztesektől várhatunk és a következő választ adtam elég nyomatékos hangsúllyal barátom kifakadására.

— Engedd meg kérlek, hogy felhívjam néhai Báron Jónás híres sebésztanár epizódját a pájeszos-szakállas páciensével. A kissé érdes modorú professzor az operáció előtt a következőt mondta páciensének: — Látja, ön csinálja pájeszával és szakállával az antiszemitizmust. — Téved tanár úr, — válaszolta — nem én vagyok az antiszemitizmus okozója, hanem ön váltja azt ki. — Én? Mivel? — Azzal, hogy egyetemi tanár!

Látod barátom ez is álláspont. Jegyezd meg magadnak, civilizált ember nem avatkozik bele másnak a fizionómiájába, mert a szakáll és hajviselet vagy a ruházódás formájának megválasztása, minden embernek saját egyéni ízlése

és legelemibb személyes joga — míg az a közerkölesöt nem sérti. Ebbe tehát furesa dolog bárkinek beleszólni vagy azt kritika tárgyává tenni. Európai műveltségű ember nem ütközik meg a kínai copfon, a hollandus nyakszakállon, a hortobágyi magyar gazda kifent bajuszán, a tót paraszt hosszú zsiros hajján, tehát nem ütközhet meg a vallásos zsidó pájesz és szakállviseletén sem. Micsoda neveletlenség volna, ha valaki például a szerzetes tonzuráját, szakállviseletét vagy középkori ruházatát tenné gúny tárgyává. Erre csak istentelen kommunista, vagy embertelen náci képes, művelt ember semmiesetre sem.

A nyugati metropolisosokban keresztül-kasul járnak-kelnek a különféle frizurájú és ruházatú fehér és színes emberek, amin senki meg nem ütközik. Megy mindenki dolga után és nem törődik a másik ember külsőségével. Nálunk, sajnos bizonyos embereknek ez is szemet szúr. Gyűlölködő vagy gúnyos szempillantással kísérik, fixirozzák a pájeszos, szakállas zsidót, a villamoson vagy az utcán.

Nemrég egy hitestvérünk egyik felekezeti lapban komolyan szóvá tette a pájesz és szakáll ügyet és határozott formában arra kérte fel az orthodox rabbikart, boesásanak ki valami új pájesz és szakállmentesítő, illetve feloldó rendeletet, mert ezzel reméli megszüntetni az antiszemitizmust. Pájeszrendelet, mint antiszemitizmus elleni szer! Micsoda naiv elgondolás! Mintha az antiszemiták csak a pájeszos és szakállas zsidókat gyűlölnék. Mintha csak ezen

múlta az antiszemitizmus megszűnése. Ha tudnám, hogy ez így volna, szívesen feláldoznám a zsidógyűlölet elpusztulása ellenében a jellegzetes zsidó szakáll és hajviseletet. Annak országos borbélyköltségeit is viselném. De sajnos korántsem van ez így! Mert sokkal mélyebb és mérgesebb gyökerekből táplálkozik a zsidógyűlölet, mint a pájeszviselet, amiről a kérdés alapos kutatói már oly sokat írtak. Sőt vannak olyan antiszemiták, akik nyíltan vallják, hogy nekik a pájeszos és szakállas zsidók az ideáljaik, mert ők a zsidókat csak így szeretik látni...

Az antiszemitizmus nem ditzingvál szakállas vagy szakálltalan zsidó között. Nekik útjukban van minden zsidó ember tekintet nélkül foglalkozására vagy külső megjelenésére. Az egyetemi ifjakat gumibottal traktálják, a bőchernek pedig pájeszát húzogatják az emberi mivoltukból kivetközött haramiák.

Egyébként szegény német hitestvéreink már régen asszimilálódtak, még külső megjelenésükben is és mégis ott tört ki a kultúrát megszegyenítő vad antiszemitizmus, mely szakáll és pájesz viselet nélkül is éppen elég barbár módon üldözi őket.

Hagyjuk tehát békén vallásos pájeszos és szakállas hitestvéreinket, sőt tiszteljük őket, dacos és önérzetes magatartásukért. Mert elvégre nagyfokú bátorság és önmegtágadás kell ahhoz, hogy valaki ily exponált külsővel egy egész életet végig éljen. Oly fokú bátorság, amely az őket kigúnyoló vagy bántalmazó egyének között alig található.

Replikámat, melyet szintén elég hangosan mondtam el, a villamos utasai jóváhagyó derével fogadták, noha azok túlnyomó többsége nem a mi felekezetünkhez tartozott.

Tehát mégis igazza volt Jesajás prófétának, amikor egyik szövegében keserű kifakadással azt panasolja: „Mechorszájich umácharivájich miméich jécéü, — rombolóid és gáncsolóid saját táborból kerülnek ki.” De ez utóbbit már csak magamban gondoltam. Leszálltam a villamosról. Nincs tovább.” A Mindenható adjon nekünk sok oly lelkes zsidót, mint Berényi Sándor, de mimikri zsidók nem kellenek!

Férjhezmenendők és nősülendők

forduljanak bizalommal a huszonhétosztendeje fejező **Nagy Jenő** házassági irodájához. Budapest. Rákóczi ut hatvanegy. Telefon. (Diszkrét, cédjelzéstelen levelezés)

A londoni „Hom Exhibition“

1937 kozmetikai szenációja a ráncos petyhüdt,

klimaktériumban leromlott arcbőr javításának új tudományos módja, *otthoni kezelés mellett.*

Felvilágosítás:

GRÉ KOSMETIKA Budapest, IV, Petőfi Sándor-utca 10. — Párisi-utca 3.

Ugyanott kozmetikai kurzusok, laboratoriumi kiképzés.

MIT HIRDETTEK

Gál Jenő, Fábíán Béla, báró Hatvany Bertalan, Vida Jenő, Kaszab Elemér a titkos választójogról, az összeférhetetlenségről stb. Buday Goldberger Leó zászlaja alatt

Roppant érdekes és valóban jellemző adatokra akad az ember, ha kicsit utána lapoz a felekezeti lapok 1932. év június és júliusa körül megjelent számaiban, melyekben megtalálja a zsidóság sok prominens férfiának véleményét oly kérdésekről, melyek aktualitása, ma is változatlanul fennáll.

Buday-Goldberger Leó pártjának egyik nagygyűlésén például

Marcali Henrik egy. tanár

leszögezte, hogy a józan ész, a tradíciók és a magyar zsidóság erkölcsi megalapozottsága egyaránt követelik azt, hogy az Országos Iroda és a Pesti Izr. Hitközség elnöke ne legyen ugyan az a személy, mert ez az incompatibilis helyzet mérhetetlen kárára lenne a magyar zsidóságnak.

Gál Jenő

ugyanezen a gyűlésen jogi szempontból vizsgálta a helyzetet, s bizonyította be a két állás összeférhetetlenségét. Majd a titkos választás mellett tört lándzsát és az Országos Iroda statútumaiból állapította meg, hogy a törvény *intenciója a titkosság s csak rosszakarat és lelkiismeretlenség tudja a statútumokat úgy magyarázni, mintha azok nyílt szavazást rendelnének el.* Beszelt a terrorról és oktrojról, mellyel a hitközségi párt a szavazatok gyűjti. Nekem nem imponál a szervezkedésnek az a módja — mondotta még —, amely odaparancsolja a kerületeket és a körzeteket a körzeti és kerületi függésnek jól megkonstruált vonalszerkezetével. Nekem nem imponál, hány kerületi elnök szállítja a kerületi érdekeltségeket. Engem csak az győz meg, ha így független testvéreimet együtt látom és látom azt, hogy ide érdek nem fűz senkit és semmit.

Dr. Gál Jenő a Goldberger párt egy másik gyűlésén is bejelentette, hogy a közgyűlésen *követelni fogják a titkos szavazást.* Az alapszabályok ezt nem tiltják és amikor ennek érdekében fel fog szólni, körül néz majd és egyenként fogja sokaktól megkérdezni, nyílt szavazást kívánnak-e vagy titkosat. Nem hinné, hogy a titkosság ellen foglalnának állást. Az elnök úr egocentrikus magatartása nem fog daldalmaskodni.

Fábíán Béla

szintén felszólalt és többek között foglalkozott azzal az összeférhetetlenséggel, mely a hitközségi elnöki és az országos irodai elnöki állásban egymással szemben fennáll és a következőket mondotta: *„Mindentől eltekintve, még a kormányval szemben sem vagyok hajlandó az egész magyar zsidóság sorsát egy kézbe letenni.”*

Egy másik Goldberger-párti gyűlésen ismét leszögezte Fábíán Béla, hogy egy ember kezében nem lehet letenni az egész zsidóság sorsát. Még az égből leszállt angyalra sem bízám rá az egész zsidóság vezetését. Még ha az elnök úr volna az egyedüli tehetséges, az egyedüli gazdag, az egyedüli isteni ihlettől áthatott, az egyedüli kiváló tulajdonságokkal és erényekkel tündöklő férfiú, még akkor sem engedhető meg az, hogy egyedül az ő eszére és tehetségére legyen bízva a magyar zsidóság sorsa.

Azoknak az uraknak, akik többnyire kényszerből állottak melléje, be kell látniok, hogy *az elnök van a zsidóságért, nem pedig fordítva.*

Ezen a gyűlésen felszólalt

Kaszab Elemér

szintén beszélt és megindokolta miért mondott le előjárói méltó-

ságáról. — Lekszöntem előjárói méltóságomról, mert ezzel tiltakozni akartam az események ellen, de reméltem, hogy a békés megegyezés létre fog jönni, mert — mint a béke embere — egész szívemből kívántam azt. Most azonban úgy látom, hogy a túlsó táborban harcot akarnak! Ha harcot akarnak — hát legyen harc!

— Én az elnök úrnak — mondotta a továbbiakban — nem kívánok egészsége és vagyoni boldogulása tekintetében kevesebb jót, mint magának. De én igenis igazi és határozott ellenfele, nem ellensége, ellenfele vagyok. *Ellenfele vagyok azért, mert nekem őt módomban volt hosszú ideig megfigyelni az előjáróságban.* Megfigyeltem egész gesztioját és ez belőlem elkeseredést váltott ki.

Báró Hatvany Bertalan

ugyanennek a lapnak ugyanezen számában nyilatkozik, melyben megállapítja, hogy presztizzsel nem lehet megokolni egy összeférhetetlen álláshalmazásra irányuló törekvést.

Dr. Antal Endre

Újpest város tisztifőügyésze arról beszélt, hogy a vidéki hitközségek számára erkölcsi szempontból, mily nagy fontosságú az, hogy mi történik a pesti izr. hitközség kebelében? Az itt lejátszódó események hatása alatt a vidéki hitközségek számára csak egy út volt lehetséges, csatlakozni ahhoz a párt-hoz, amely a hitközség és országos irodai állás összeférhetetlenségét akarja megszüntetni.

Vida Jenő

ugyanekkor az mondotta beszédében, nagyon fájdalmas érzést kelt benne, a hitközségi választásokkal foglalkozva, hogy egy ilyen, az egész zsidóságnak dísz jelentő méltóságot erőszakossággal és rendőri asszisztenciával töltöttek be. *A pesti izr. hitközség elnöke felelős az eseményekért, a pesti zsidóságon esett csúfság és gyalázat odiumát neki kell viselnie.*

Japán, orosz, török nyelvórák

BERLITZ-SHOOLBAN

UD., Vörösmarty-tér 2., I. em. Tel. 187-466.

A magyar orvostudomány jubileuma és a zsidó orvosok

Október 2-án nagy napja volt a magyar orvostudománynak, száz éve volt annak, hogy a Budapesti Királyi Orvosegyesület megalakult. Fényes keretek között ünnepli ezt a nagy napot október 7-én a magyar tudományok világ, elsősorban az orvosi társadalom. *Ebből az ünnepből részt kér a magyar zsidóság is, amely annyi kiváló tudós orvost adott a tudomány világának, akik még az ország határain túl is dicsőséget szereztek a magyar tudománynak.*

Az első hiteles följegyzés, amelyet Magyarországon zsidó orvos működéséről találunk II. Ulászló uralkodása idejéről szól. 1511-ben hívták Zakariás pozsonyi orvost a király udvarába a nagy dögvész idején. Jutalmul elengedték neki a zsidó öltözet viselését, amely ebben az időben kötelező volt. Zsidó orvosa volt Apafi Mihály vajdának is. II. József koráig nem volt tanzabadság és a zsidó orvosok külföldön tanultak. Az első magyar zsidó 1782-ben kapott Magyarországon (Budán) diplomát. Oesterreicher József Manes, a kiváló tudós volt a szerencsés, aki Óbudán született 1756-ban és meghalt Bécsben 1832-ben. 24 éves korában lett orvos 1781-ben. Először kórházi, majd megyei főorvos lett s mint füredi főorvos megalapította Balatonfüredet. Erdemeit emléktábla méltatja, később Bécsbe költözött, ahol kinevezték es. és kir. kamararvosnak és aranyéremrenddel tüntették ki. A leipzigi és jenai orvostudományi társaságok tagjaik sorába választották.

1820 után már igen sok zsidót avattak orvossá, így 1725-ben a többek között Grósz Frigyes, Grósz Emil nagyatyját is, ő volt az első magyar szemész, aki egy-maga több mint 40.000 beteget kezelt és 1500 szürkehályog operációt végzett. Nagyváradi kórházában Ferenc József király is meglátogatta és az arany érdemrenddel jutalmazta, 1858-ban egy prágai zsidó orvos is megkapta ezt a nagy kitüntetést.

1846-ban már a Magyar Tudományos Akadémia tagjai sorába választja a pesti születésű Mandl Louis-t, párizsi egyetemi tanárt,

korának egyik legnagyobb anatómusát.

Fontos szerepet töltöttek be a zsidó orvosok az 1848—49. évi szabadságharcban, 3 törzsorvos (Kálóczy Törökországba, Glüek Izidor Amerikába, Roth Mátyás Angliába, Schindler Párizsba, Spitzer Törökországba, Tauszky Amerikába, dr. Vafsi Eisler Móric Lipésébe, majd Amerikába, dr. Blumberg Keletindia).

A Magyar Tudományos Akadémia a következő zsidó származású orvosokat választotta be rendes tagjai sorába: Arányi Lajos, György (1860), muraközi Rózsai József, a pesti kórházak főorvosa (1864), Hirschler Ignác szemész (1869), Korányi Frigyes (1884), Ónodi Adolf (1896).

A magyar orvostudományban úttörő munkát végeztek: Lóri Ede és Beke Gyula a fülgyógyászat, Wittmann Lázár a gyermekgyógyászat, Hirschler Ignác és Feuer Náthán a szemészet, Schwimmer Ernő a bőrgyógyászat, Árkövy Ignác a fogászat, Herezel Manó a sebészet, Ónody Adolf a gégszész, Schwimmer Róna és Török Lajos a bőrgyógyászat, Korányi Frigyes (kitért), Purjesz Zsigmond, Benedikt Henrik, Elfer Aladár, Stern Samu belgyógyászok, Grósz Emil (kitért) szemész, Salgó Jakab, Donát Gyula idegyógyászok, Detre László, Vas Bernát bakteriológusok, Pollacsek Elemér gégszész, Salamon Henrik szájszész, Ferenczi Sándor (kitért) pszichológusok, Ranschburg Pál (kitért) és Révész Géza (kitért) pszichiáterek.

A magyar zsidó orvosok közül igen sokat hívtak meg külföldre tanárnak, így Bárányt, Benediktet, Riedlt, Neumann, Kaposi Móricot, Kassovitzot, Politzer Ádámot, Szili Aurélt, Vészi Gyulát, Zuckerkandelt és másokat.

Az orvostudomány kiválóságai és irodalmi művelői között annyi a zsidó v. zsidószármazású kiváló-

ság, hogy felsorolásuk egész oldalt venne igénybe, azért e szűkre szabott hasábkon ezt meg sem kíséreljük, csupán megállapítjuk: *a zsidó származású orvosok úttörő munkát végeztek és közöttük igen sok a magyar orvostudomány büszkesége és dicsősége, akik nevüket halhatan betűkkel írták a magyar tudomány történetébe.*

—r. —ud.

Egy nagy varsói napilap báró Hatvany Bertalanról és dr. Patai Józsefről

A Varsóban megjelenő „Heint” című napilap szeptember 8-iki számában H. Wital, ismertevű publicista nagy cikket írt nyári budapesti tartózkodása alatt szerzett tapasztalatairól. Két nevet emel ki a magyar zsidóságból, melynek szellemi életét tanulmányozta a helyszínen. Ismerteti báró Hatvany Bertalan nagy művét Ázsia lelkéről, melyen keresztül visszajutott a Hatvany családnak ez a legmélyebb egyénisége a zsidósághoz. Wital hosszabb beszélgetést közöl báró Hatvany Bertalannal és hozzáfűzi, hogy a vele töltött órák a legmagasabb szellemi élvezetet jelentették számára. Báró Hatvany Bertalan ismertette előtte a zsidóság szerepét a magyar irodalomban, művészetben, sajtóban. És amikor Patai nevét említette előtte, megkérdezte, hogy azonos-e azzal a Pataival, akit a *zsidó világ mindenütt annyira ismer* és aki éppen akkor Palesztinában tartózkodott. Ezután Wital hosszan méltatta Patai József pályafutását, ő a zsidó költő, aki nemesak eredeti verseivel, hanem az egész héber költészetnek átültetésével és egyéb irodalmi működésével felébresztette Magyarországon a zsidó szellemet. 1912 óta adja ki a *Mult és Jövőt*, ezt a mindenütt elismert folyóiratot. Ha van valami zsidó tudás Magyarországon és egy kis érdeklődés az eleven zsidóság iránt, ez neki köszönhető. *Patai József a zsidó szellemi alkotásnak nagykövete Magyarországon.* Majd áttér Wital Patai műveinek részletes ismertetésére és különösen kiemeli a *Herzl-könyvet, melyet már annyi nyelvre fordítottak le.* Ő a magyar zsidóság szellemi feje és népszerűsége Magyarországon és annak határain túl valóban megérdemelt.

Érdekes indítványok

a VI. községkerület gyűlésén

Dr. Friedmann Ignác, Gesztes Ferenc, Hirschel Soma és mások indítványai. Az inkompatibilitás, a titkos választójog, a választások elhalasztása, a tanulók vallásváltoztatása és a mezőgazdasági szakoktatás kérdése a napirenden

A VI. községkerület gyűlésén *döntő jelentőségű* indítványok fognak elhangzani, melyek méltán kelthetik fel az ország zsidó közvéleményének érdeklődését. Dr. Friedmann Ignác, Gesztes Ferenc, Hirschel Soma és mások terjesztették elő szabályszerű időn belül

írásban ezeket az indítványokat, melyeket természetesen *szóbelileg* meg fognak indokolni.

Módunkban áll ezeknek az indítványoknak szövegét már most olvasóinkkal a következőkben ismertetni:

A titkos választójog

Mondja ki a községkerületi képviselőtestület, arra való tekintettel, hogy az országos statutumok még jóváhagyva nincsenek, — hogy mindennemű választásnál, így a hitközségi választásoknál is, a lajstromos és a kisebbségnek arányos képviselőlet biztosító választó jogot és eljárást tartja helyesnek, különös tekintettel arra, hogy egyes hitközségeknél (pl. a budai, szegedi hitközségeknél) már ilyen választó jog és

eljárás van hatályban.

Intézzon ennél fogva a községkerületi közgyűlés a nagyméltóságú m. kir. vallás és közoktatásügyi Miniszter úrhoz olyértelmű felterjesztést, hogy az országos statutumokat csakis a lajstromos és a kisebbségnek arányos képviselőlet biztosító választó jog és eljárás életbeléptetésének feltételével hagyja jóvá.

Az indokokat a közgyűlésen szóbelileg fogjuk előterjeszteni.

Az inkompatibilitás

Arra való tekintettel, hogy az országos statutumok még jóváhagyva nincsenek, mondja ki a községkerületi képviselőtestület, hogy az országos irodai elnöki, a községkerületi elnöki és a hitközségi elnöki állásokat egymással összeférhetlen-

nek tartja és éljen a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi Miniszter úrhoz olyértelmű felterjesztéssel, hogy az országos statutumokat csak egy olyértelmű rendelkezés felvétele esetén hagyja jóvá.

A választások elhalasztása

Mondja ki a községkerületi képviselőtestület közgyűlése, hogy a Pesti Izr. Hitközségnek, illetőleg elnökének, továbbá az Izr. Országos Irodának, illetőleg elnökének azon eljárásukat, hogy a nagyméltóságú m. kir. vallás- és közoktatásügyi Miniszter úrnál 1936 október 18-án, az esedékes választások elhalasztását kérték, ez alkalommal bírálat tárgyává tenni nem kívánja.

Nehogy azonban a felekezeti autonómia sérelmet szenvedjen, mondja ki a községkerületi képviselőtestület közgyűlése, hogy ezen kérelmek előterjesztése és az azokkal kapcsolatos eljárás semmi irányban

sem képezhetnek precedenst és közölje ezen állásfoglalását a társkerületekkel, illetőleg felterjesztés alakjában a nagyméltóságú m. kir. vallás- és közoktatásügyi Miniszter úrral.

A középiskolai tanulók vallásváltoztatása

Mondja ki a községkerületi képviselőtestületi közgyűlés, hogy szükségesnek tartja oly intézkedés kibocsátását, mely szerint azon középiskolai tanulók érettségi bizonyítványában, akik az utolsó osztályvizsgája és az érettségi vizsgálat között vallást változtatnak, a

vallástánból kapott osztályzat mellett megemléstések, hogy a tanuló ezen osztályzatot, mely vallás tanában való oktatás során nyerte, nehogy az a visszás helyzet álljon elő, hogy a tanuló érettségi bizonyítványából esetleg azt lehessen következtetni, hogy vallástánból nyert osztályzatát az érettségi bizonyítványban szereplő vallás tanulása során szerezte, holott ezen vallás tanáiból a középiskolában egyáltalában nem részesült oktatásban.

Keresse meg a községkerületi képviselőtestület a társkerületeket hasonló értelmű állásfoglalásra, illetőleg intézzon felterjesztést a nagyméltóságú m. kir. vallás- és közoktatásügyi Miniszter úrhoz olyértelmű rendelkezés kibocsátására.

Mezőgazdasági szakiskola létesítése

Mondja ki a községkerületi képviselőtestületi közgyűlés, hogy a VIII. izr. községkerületnek a nyilvánosjogú mezőgazdasági szakiskola felállítására vonatkozó határozatát mindenben magáévá teszi, erről értesítse a társkerületeket és felterjesztésében értesítse a nagyméltóságú m. kir. vallás- és közoktatásügyi Miniszter urat.

Az indokokat a közgyűlésen szóbelileg fogjuk előterjeszteni.

Már most utalunk azonban a Magyar Izr. Kézmű- és Földművelési Egyesületnek a községkerület elnökéhez e tárgyban intézett kérelmére, illetőleg beadványra, amelynek tartalmát arra az esetre, ha a közgyűlés úgy találná, hogy nevezett egyesületnek indítványtételi joga nincs, teljes terjedelmében indítványként, illetőleg indítványunk indokolásaként magunkévá tesszük.

Ezeket az indítványokat természetesen a címben szereplőkön kívül még számosan írták alá. Ezeknek neveit azonban egyenlőre nem közöljük, mert nem akarják hadállásaikat felfedni.

Stern Samu újabb pyrrhusi győzelme

— Beszélgetés —

Személyek: 1. A természetes részvénytársasági igazgató — 2. A fakó-képű, állástalan tanár

— Hát mi baj volt, kedves tanár úr, hogy a múlt héten cserbenhagyott engem. Pedig erős vitatkozó kedvvel jöttem ide. Csak nem volt beteg?

— Nem. Hütlenséget sem követtem el. De tudja, néha megesisik, hogy az embernek a kölecoláson kívül is akad még dolga. Ez történt velem is. Egyébként vitatkozó kedvét kitöltheti ma is. A párviadalra, amint tudja, mindenkör készen vagyok, mostanában meg éppenséggel nagy kedvet érzek hozzá.

— Csodálom magát tanár úr! Össze vannak zúzva, szét vannak morzsolva, agyon vannak cáfolva és akkor maga még mindig veszedkedő kedvében van?

— Összezúzva, szétmorzsolva, agyoncáfolva... Hja maga bizonyára a rasekol úr óméltósága (ne mondja, hogy tiszteltem vagyok!) szimchasztóraesti beszédére céloz? Hát, kedves direktor úr, meg vagyok dobbenve a maga naivitásától! Az volna az a szörnyű pöröly, amely összezúzott, szétmorzsolta és agyoncáfolt bennünket? Hátha ezt maguk sikernek számítják, ezt a szimchasztóra-esti beszédet — akkor én tiszta szívből kívánok maguknak minden esetben és minden alkalommal ilyen és ehhez hasonló sikereket. Lapjuk már jó előre beharangozta, hogy az ünnepek után a Vezér meg fog felelni a vádakra: A méltó válasz pedig az lesz a hitközség szellemi, vallásos és kulturális elszorvasztásának vádjaira, hogy fel fogja sorolni, mit alkotott ő vezérségének 9 esztendeje alatt, éppen azokon a területeken, amelyekre a vádak vonatkoznak.

— Úgyis van! Fel is sorolta! De miért nem akarják maguk a tényeket tudomásul venni? Ha szándékosan szemet hunynak, akkor persze nem láthatnak.

— Drága direktorom, hát hol vannak azok a tények? Tudja mit, most itt vagyok. Ha akarja, hát fizikailag is megakadályozhatja, hogy a szemem-fülem befogjam. Ismétlje el maga, mik is tehát azok a tények, azok a nagyszerű vallási, kulturális, szociális és fe-

lekezet-társadalmi alkotások, amelyeket mi állítólag nem akarunk észrevenni?

— Mit kell azt nekem felsorolni? Itt van, olvassa el a lapban. Maga is el fogja ismerni, hogy ez legalább is félhivatalos. (Átnyújtja az E—g-et.)

— Ezt ismerem. Hiszen éppen ennek alapján állapítom meg, hogy *ennél tehetlenebb és tehetőségteleb* védekezést akarva sem lehetett volna produkálni. Itt ez áll (olvassa):...

„Méltóztassék megengedni, hogy bemutassam, miként sorvadt a P. I. H. az elmúlt kilenc esztendő alatt, mióta az elnöki tisztéget szerencsém van betölteni. — Stern Samu elnök ezután összefoglaló plasztikus képet tárt fel azokról az alkotásokról, amelyeket a hitközség az ő elnökségének kilenc esztendeje alatt az építkezés, a kulturális, szociális és karitatív munka terén, további a Palesztina-munka újja szervezése ügyében végzett, majd vázolta a hitközség nagyszabású szabályzat-alkotási munkáját.”

Most mondja csak direktorom, hát talán ez a lap is ellenségük? Miért nem sorolja fel hát, amiket az elnök felsorolt? Miért mondja csak így, hogy az elnök plasztikus képet tárt fel az alkotásokról? Nekem ne mondjon plasztikus képet és ne hallgassa el azt, amit az elnök felsorolt! Én arra vagyok kíváncsi, de maga is és Pest egész zsidósága is, nem pedig a plasztikus képre. Avagy talán az elnök úr nem is sorolta fel ezeket az alkotásokat? Azért kellett a *plasztikus képet* költeni? Pedig hát volt egy-két „alkotás”! Pl. a *hősök temploma*, amelyet állítólag a harctéren elesett hős zsidó katonák emlékére emeltek, de valójában egyetlen hősi halott neve sines rajta megörökítve, ellenben ott díszleg a Síp-utcai ve-

zérkar egész névsora. Vagy ott vannak az árkádok, amelyek már igazán nagyon-nagyon kellettek! Jobban, mint a két bezárt polgári iskola! Aztán kultúrzsociális téren meg kell említeni az ifjúsági szervezeteket, ahol állástalan ifjaink kenyérhez ugyan nem, de táncolási lehetőséghez annál bővebben jutnak. De hát mi is itt az igazság? 64.000 zsidó ifjú van itt bekartotékozva, amint hivatalosan hirdették, avagy pedig „már közel tízezer zsidó fiatal van beszerelve”, — amint az elnöki autópangirisz mondja? És mi volt a nagy alkotás a karitatív munka terén? Talán az, hogy pl. eltörölték a teljes ingyenséget a kórházban, hogy teljesen ingyenes maceszhez nem juthat pesti zsidó, ha olyan szegény is, mint a templom egere, hogy ingyenesen nem vehet részt Isteniszteleten senki „a legszegényebb se, stb.”? Aztán a Palesztina-munkára és a nagyszabású szabályzat-alkotásokra hivatkozik az elnök? Hát mindenki tudja, csak éppen ő nem, hogy az a bizonyos „Szentföldi és egyéb” címen megalkotott egyesület, alig, hogy papíron megszületett, már is menthetetlen betegnek bizonyult? És a szabályzat-alkotások?! Nem volt elég, hogy egyszer már keserű mosolyra készítette ez a „*nagyszabású*”-nak bejelentett *alkotás-sorozat* az egész zsidóságot, nem röstelkednek ezzel újra előállani?! Hát ezek alkotások??

— A maguk igényeit úgy sem lehet kielégíteni. De azért a továbbiakban jól megfelelt maguknak az elnök!

— Jól megfelelt? Igen, olyan vádakra, amelyeket sohasem hangoztattunk. Mi nem mondtuk azt, hogy anyagiakkal nem kell törődni és hogy pénz nélkül kell alkotó munkát végezni. Mi sohasem állítottuk, hogy a könyvelés fölösleges, de állítottuk azt, hogy a zsidó élet irányításában nem uralkodhatnak az anyagi szempontok a szellemi, a vallási és a kulturális szempontok fölött, hogy a *Főkönyv* szelleme nem nyomhatja el a *Könyv* szellemét. És ha etekintben keserves panaszaink vannak a mai vezetőséggel szemben, akkor önérzetes, felelősségtudatos férfi nem válaszolhat erre azzal, hogy miért nem panaszoltuk el ugyanezeket a korábbi rezsimekkel szemben is és miért csak most?

UTLEVÉL KÉPEK azonnal
2 db rendelésnél darabja
MŰTEREM 48 fill.
PÁRISINAGY ÁRUHÁZ ban

Hát először is elpanaszolták ezeket régebben is, másodsor a zsidóság mai helyzetében, amikor sokkal inkább fáj a sajátmagunk tehetetlensége és amikor igazán hivatásuk magaslatán álló, koncepciós vezetőkre volna szükség, akkor kötelessége megmondani mindenkinek, hogy hol, miben és milyen hibát lát. De ha a korábbi vezetőségekkel szemben nem is gyakoroltunk volna kritikát, akkor sem mentesíthető ez a mai vezetőséget a tehetetlenség, az anyagiasság és a hatalmaskodás vádjára alól és nem szabadíthatná fel a vallási, szellemi, a zsidó kulturális érdekek védelmének, ápolásának és művelésének kötelezettsége alól.

— De nem látja be, hogy ezek a vádak túlzások? Mint ahogy túlzás az is, hogy a zsidóság számbeli megfoghatóságát is a mai vezetőség rovására akarja írni.

— Hát erről a pontról aztán ne is beszéljen, kedves direktor úr. Patai cikkében a tragikus fájdalom koturnusos panasza szól a zsidóság megfoghatóságáról. Szinte sír minden szava, amit erről ejt. És az elnök úr jónak látta erre egy elköptatott vicees fordulattal válaszolni, mit sem törődve azzal, hogy ez úgy hathat, mintha frivol játékot űzne a zsidóság leg-

éetőbb, legszentebb fájalmából. Ugyanilyen szomorú a választójogi követelésekkel szemben elfoglalt álláspontja. Hangoztatja, hogy nem fél tőlünk, hogy támadásainkkal nem törődik, de a képviselőtestületben, a választmányban széhozz juttatni nem mer bennünke. Miért, ha olyan nagyon rendben van minden a kancellárián, ha olyan nagyon jól vezeti és irányítja a hitközség életét? Azután az adott szó szentsége semmi? Hiszen olyan nagyon jól ismeri *Széchenyit*, bizonyára tudja azt is, hogyan vélekedett Széchenyi az adott szó szentségéről? Már pedig ő maga is beismeri, hogy utolsó elnöki székfoglalójában megígérte a választójog megreformálását. Most pedig azt jelenti már be, hogy ő ennek az ígértnak beváltása helyett inkább *elővigyázatot* kíván gyakorolni? Azt hiszem, ezek után nem nagyon lehet kilátásos, az, amivel szimchasztóra-esti beszédét befejezte, hogy t. i. újabb kilenc év múlva is nyugodtan fog a pesti zsidóság elé állhatni... Én azt hiszem, hogy kilenc év múlva az ő elnökségének már sem praesense, sem futuruma nem lesz, az már akkor régen *plusquamperfectum* lesz...

SPECTATOR

Megvédték Dr. Patai Józsefet a szegedi községkerület gyűlésén

Dr. Patai Józsefnek országos felhívást keltett cikke a pesti izr. hitközség sorvadásáról élénken foglalkoztatta a szegedi községkerület nemrég lefolyt közgyűlését is. Felszólalók egész sora mondotta el véleményét a cikkben foglaltakra vonatkozóan és foglalt állást annak tényállásai tekintetében. A gyűlés után az ott történekről tudósítások jelentek meg a budapesti felekezeti sajtóban, de ezek a tudósítások természetesen abban a beállításban adták vissza a felszólalásokat, amely a pesti izr. hitközségnek volt megfelelő.

Kötelességünknek tartjuk, emélfogva a közvélemény informálása végett a közgyűlésnek azokat a sorozatait is ismertetni olvasóink előtt, melyek ezekből a tudósításokból érthető okból kimaradtak. Mitután azonban feltételezzük, hogy a nagyközönség egy része annak idején nem jutott hozzá az ily nagy port felvert cikkhez, mindenesetre közöljük magat a cikket:

Dr. Patai József szenzációs cikke

Néhány esztendő óta a pesti izraelita hitközség évi jelentéseinek egyre ismétlődő nyitánya egy szomorú gyászinduló, melynek mélabús akkordjai mindig oly megindítóan zengenek-zsonganak, hogy szinte észrevétel nélkül elzsongítják, elandalítják a lelket és a vissza-visszatérő futamok és szólások hanghullámain elringatódzva előadó és hallgató lassan-lassan el-elcsendedik és már nem is hallja a sirások szövegét, csak a megindító melodiót, melynek szordinós elfoszlása mellett marad, maradhat minden a régi ben.

Az évi jelentés gyászjelentése szól pedig arról a fájdalmas tényről, hogy „*hetven évvel az emancipáció törvénybeiktatása után mind túrelmetlenebbül mutatkoznak nálunk is azok az idegenből áptlantált ártó és gyűlölködő mozgalmak, amelyek féktelen izgatásukkal mintha vissza akarnák forgatni az idők kerekét...*”

S szól a zsidók nincstelenségéről, mely felülmúlja országos arányszámukat. És szól a *belső sorvadásról is*. A zsidóság természetes szaporodása teljesen megszűnt, 1930—35. évek átlaga szerint a magyarországi izraeliták körében a halálozások száma 21 százalékkal múlja felül a születések számát, mikor a többi felekezeteknél fordítva van, sőt 42 százalékkal múlja felül a születések száma a halálozásokét. Még nagyobb a sorvadás Pesten. Húsz évvel ezelőtt a pesti hitközség vallásoktatásában részesülő tanulóik száma 30.407 volt, most pedig ez a szám 13.263 tanulóval, 17.154-re csökkent. Tavaly 2644 zsidó halálozással szemben áll 908 zsidó születés, 1621 új házaspár között csak 950 vette igénybe az egyházi esküvőt. A kitérések száma 1931. évben 387 volt. 1936-ban 921, tehát két és félszeresére emelkedett. Minden 100 zsidó házasságkötésre 35.5 vegyesházasság jut és ez esetek 89 százalékban a születendő gyermekekre nézve a meggyezés a zsidó vallás kárára történik.

Mit mondanak, mit mutatnak ezek a számok? — veti fel a kérdést a pesti izraelita hitközség hivatalos jelentése. És mindjárt meg is adja a feleletet:

„Mutatják azt, hogy az úgynevezett zsidó jólét csak a gyűlölet propagandájában él, mutatják azt, hogy számuk folyton fogy, a zsidó anyák alig szülnék gyermekeket és a születési bejelentések elmaradása, az egyházi esketések csökkenése, főként pedig a kitérések állandó növekedése a zsidósághoz való tartozandóságnak oly fájdalmas lazulását mutatják, hogy csakugyan szinte úgy fest a helyzet — amint azt az egyik antiszemita lap cikke beállította — hogy a zsidóság úgyszólván maga kárhoztatja magát kihalásra.”

Ez az utolsó mondat valóban megdöbbentően festi alá a magyar zsidóság tragédiáját. És talán felrózó hatással is lehetne az antiszemita lapból vett idézet, ha nem rombolná le minden értelmét a hozzá fűzött következő mondat: „Csak éppen azt hallgatta el az antiszemita újság, hogy ebbe az önmagát kihalásra kárhoztató helyzetbe az életlehetőségek mind katasztrófálisabb szűkebbreszorulásra kényszeríti a magyar zsidóságot.”

Hát ez a *materiális magyarázat* az, ami ellen a zsidó történelem ismerőjének a leghatározottabban tiltakoznia kell. A zsidó kérdésnek ez az egyszerű átvitele az *anyagiság* terére, megtagadását jelenti annak a történelmi igazságnak, hogy a zsidóság *ideális* felfogásában, eszményi adottságában mindig ellentállt külső nyomásoknak és esábitásoknak egyaránt. Minél nagyobb volt az üldözés, annál nagyobb volt az elszántasága a kitarásra, önfeláldozásra. „*Minél jobban sanyargatták, annál inkább szaporodott és annál jobban erősbödött*” — beszéli a Biblia már az egyiptomi rabszolgaság korából, amikor az „*életlehetősé-*

gek bizonyára elég szűkre szorultak. — És vajjon a középkori zsidóban meglazított-e a zsidósághoz való tartozandóságát a sok kegyetlen korlátozás, a megalázó sárnga folt? Ellenkezőleg, a kitaszítottság csak közelebb hozta hitéhez, sorsközösségéhez, múltjához, kultúrájához, amíg mindez eleven értéket jelentett neki, amely tartalmat adott életének, értelmet a küzdelmeknek és lelki felemelkedést a szenvedésének.

A külső nyomás mint vaspánt fogta össze a zsidóságot. A bomlás mindig belülről jött.

Nem volt megkínzottabb, mint a keresztes vitézek zsidója a Rajna mentén, nem volt páriább, mint a yemeni zsidó délarábiai cigánysátrában, nem volt ninestelenebb, mint a lengyel zsidó sötét ghettojában és nem volt jogfosztottabb, mint az orosz zsidó cári rayonjában. És mégis mindezek heroikus átmentői lettek a zsidó kultúrkinésnek, ápolói a zsidó hagyománynak, hősei a zsidó hűségnek és vérben, könnyben dalosai a zsidó feltámadás reményének.

Nem lehet a zsidó történeket egyszerűen materiális tényezőkre visszavezetni és könnyedén megelégedni a *belső bomlás külső magyarázatával*. Nincs veszedelmesebb a hamis diagnózissal. Mert ez lehetetlené teszi a gyógyítást. *Nem lehet belső vérzést külső porhíntéssel elállítani!* Bele kell tekinteni az organizmusba és keresni a baj forrását. A magyar zsidó bomlás betegség-csírája mélyen benn a szervezetben végzi pusztító munkáját. És ha így látjuk ezt, kötelességünk követni Kohelet tanítását: *„Ideje vagyon a hallgatásnak és ideje a szólásnak.”*

Huszonöt esztendője annak, hogy a *Múlt és Jövő* hasábjain, az induló folyóirat első számainak egyikében, *Interpellációt* intéztem a pesti izraelita hitközség leendő elnökéhez. Senki se tudta akkor, hogy kiesoda lesz az, tehát a legtávolabbról se lehetett szó személyeskedésről. Amint hogy *teljesen távol áll tőlem ez azóta is, ma is.*

„Elnök úr! — írtam akkor — a pesti izraelita hitközség, amelynek vezetése az Ön vállára fog nehezedni, számára az ország zsidóságának egynyegyedét foglalja magában, súlyra, tekintélyre pedig az egész ország zsidóságának túlnyomó részét. És ennek a zsidóságnak a zöme mindenféle divatos mozgalmak áramlatának kitéve, céltudatoság nélküli tévelyg a nagyváros szédítő forgatagában. A hit régi tradícióitól, szertartásaink poézisától elántorított a kegyetlen élet, az isztentisztelet esztétikájától eltávolította más szépségeket kereső lelke, a zsidóság múltját, eszméit, etikáját, tartalmát nem ismeri, a zsidóság jövődjében nem hisz, és nincsen semmi, ami a zsidósághoz kapcsolná, csak az adó és egyéb teher, amely elől oly könnyű szívrrel menekülni.”

Íródtak. És mintha semmi sem változott volna azóta a magyar zsidóság szellemképében. „Folyik az irgalmatlan testvérháború az egységért, szidjuk és gyalázzuk egymást kint a fórumon az egységért, közben pedig hullnak, hullanak a felső rétegek és pusztítja keresztvíz, vesgyesházasság, indolencia, tudatlanság és öngyilkosság.” Akkor az „egység-harc” az orthodox-neolog unifikációért dúlt, ma Buda'és Pest unifikációjáért. És akkor is, ma is a magyar zsidóság szerencsésen fátuma, hogy energiáját guerillaharcokra és lármás látszatsikerekre pazarolja, ahelyett, hogy esendően dolgozna a zsidó tudástemplomának megerősítésén. „Elvész az én népem, mert tudás nélkül való!” „A zsidó kultúrát kell az izraelita hitközségek alapjává tenni. Ez az egyedüli pozitívum, amely a neolog zsidóságnak létjogosultságot adhat.” És ez a pozitívum azóta is mint elhagyott, árva Hamupipőke húzódik meg a hitközségi jelentések és számadások rengetegében.

Azokból a követelményekből, amelyeket akkor a hitközségi vezetéssel szemben felállítottunk, egyet-mást a megvalósulás irányába vittek ugyan. Akkor még követelmünk kellett kulturális és szociális ügyosztály felállítását, hitközségi könyvtár szervezését, a zsidó gimnázium felépítését, a rabbik és a zsidó szellem munkásainak nagyobb befolyáshoz juttatását. Batorság volna azt állítani, hogy nem történt azóta valamelyes igyekezet egyik-másik helyes útvonal felé. És a latin közmondás szerint: ha hiányzik az erő, dicséretreméltó az akarat. De ez az akarat is inkább külsőségek, *látszatok* hajszolásában nyilatkozott meg. Mutatós „szép beszámoló” szerkesztése, dús „jelenvoltos” kommunikék központi gyártása szinte cél lett és nem eszköz. A hitközség folyton fog, a tartalék, a jövődjé generáció folyton apad, csak egy nőtt: az előljárók száma. Szinte párhuzamosan a kitérések számával. Lerombolt iskolák padjaival tüzet lehet rakni, de bővíteni kell az előljárói kerekasztalt és karosszékeket. Van kulturális-szociális ügyosztály, de ha levonjuk a könyvelési technika kedvéért odarakott tételeket, kiderül, hogy a többmillió költségetetésnek egy negyed százaléka se jut kulturális célokra! *Egyetlen zsidó gondolatot, egyetlen zsidó könyvet se lehetett kinyomatni és belevinni a betűszomjas tömegekbe. Mert „nincs fedezet”. Amikor a jóval szegényebb bécsi hitközség például most adta ki a múltját feltáró történeti sorozatnak tizennegyedik*

hatalmas kötetét! Eppler Sándor rámutatott, hogy a „zsidó szív” dacára, a pesti zsidó szegénygondozás szinte utolsó helyen áll a felekezettek között. „Többnek kellene történni szociális téren” — mondotta. — Hát még kulturális téren! De nincs fedezet! A zsidó jövő építésének lázában ég a világ zsidósága és a magyar zsidóság izoláltan és lenézten vigyáz legfőbb kincsére: a pénzügyi egyensúlyra. A hitközség *kitünően gazdálkodott, de a zsidóság elsovadt a keze alatt!*

A magyar zsidó közélet tengelyének teljes áttolódása a szellemiség teréről az anyagiság síkjára, vagy helyesebben lejtőjére, és minden hanyatlás és zuhanás okozója. Nincs értéke a zsidó múltnak és nincs hit a zsidóság jövőjében: miért áldozna valaki érte a jelenjét? Hitközségnek nem lehet egyedül csak a „pénzügyi egyensúly” a legfőbb irányító és mozgató elve. Hitközség nem vállalat és nem üzem, melyet elsősorban gazdasági szempontok vezetnek. Hitközség szabtilis lelki értékeken alapuló közösség, melynek anyagi megoldásai is kell hogy erkölcsi nevelő értékkel birjanak. Imponderabiliák vannak itt, melyeket nem lehet hideg „mérés” egyensúlyra szerint latolgatni. Egy zászló egy darab rongy — és vért és aranyat és életet áldoznak érte, akik hisznek benne. És egy pergament-foszlány betűi szállnak, szállnak a máglyáról és betétlik az egész világot és túlciklik mindazokat, akik a kegyetlen tüzeket gyújtották.

A könyv népe voltunk mindig és nem a könyvelés népe.

Az anyagiság talajából burjánzott ki az a példátlan személyi kultusz, amely a zsidó közélet fórumait anynyira hiúság vásárává alacsonyította, hogy bizony sokakat, hivatottakat, elriaszt, akik az Úr csarnokának építői közé állának. Elriasztja a fennhéjázás, mely a próféta szava szerint, azt hiszi: „Isten csarnoka — ők!” A személyi kultusz elnyomja a gondolat kiteljesedését és minden eszmét rútt bizantinizmusba fullaszt. — Ez a bizantinizmus odáig fejlődött, hogy egy ünnepezt zsidó vezérférfiú „esillagokig” fokozni akarván az élő elnök érdemeinek dicsősítését, nyílt ülésen kijelentette: nagyon, nagyon kell becsülnünk a pénzügyi egyensúlynak ilyen tökéletes fenntartását, mikor nem is oly régen „tolvaj ült az elnöki székben.” Remegő tollal lehet csak leírni ezt a rettenet mondatot, amely az élő körülhízelgésének kedvéért, így idézte a halott dr. Lederer Sándort, akit életében „a templomépítő Elnök”, a „körzetteremtő Elnök” és

NEUWIRTH TESTVÉREK

Grás- és ékszerészek
Budapest VI., Király-u. 28. Telefon: 125-084

Alkalmi és nászajándékok, brilliáns ékszerek,
ezüst gyertyatartók, serlegek, menorák, tóra-garnitúrák

nagy választékban! Alkalmi vételek. Saját műhely! Szombat- és ünnepnap zárva!

hasznos glóriás címekekkel és hetenként szobor és képleplezessel tisztelték. És ott ültek a pódiumon főben, akik mellette, alatta, vele dolgoztak és szemrebbenés nélkül hidegen hallgatták a szörnői szavakat. „véen póce pe umecafcé!” és senki se nyitotta ki a száját, se szóra, se futtyra. Minden dicsőimusz az élőnek és minden kárhozat a halottnak, aki se védekezni, se jutalmazni nem tud. Így történhetett, hogy a dohányuteai templom mellett, ahol a *halhatatlan Herzl Tivadar születési helyét egy tenyérről emléktábla se jelzi még*, — óriási márványfelületeken örökítették meg egy egész lajstromot. Ott ragyog színaranyban sok derék név, mint „kortárs” a nagy építkezésnél, csak a templomhoz talán némileg közelebb álló *rabbik maradtak ki és csak annak a férfinak nem jutott pár centiméternyi hely, akinek az agyában ez az egész építkezési tervezet megszületett és aki az angol kölesön felvételével hatalmas koncepcióját a megvalósulás útjára vitte!* Csoda-e, hogy Friedmann Ignác felszólalásában reá mutatva a díszterem egyik homályos sarkában az ajtó mögött meghúzódó portréra, így szól: „S ott a sarokban a gyűlésnek hátat fordítva mosolyog vissza Lederer Sándor: *ma nekem, holnap nekem!*” — Vajjon ki tudja-e számítani a hitközség valószínűségmatematikus a pontos időt, amikor majd új rezsim alatt új titokzatos tétel fog szerepelni: *„Márványtáblák és aranynevek lecsizolásának költségei!”*

Ennek a fékevesztett bizantinizmusnak köszönhető, hogy a magyar zsidó közéletben, de különösen a pesti hitközségben már eleve *elnémulásra van ítélve minden kritika*. Kritika nélkül nincs gondolatgazdagodás, nincs helyzet-tisztázódás. Minden közületben kell hogy legyen, akik felvetik az örök kérdést: *„Rendben van-e minden?”* A magyar zsidó közélet pedig csupa hódoláshból és hízelgésből áll, amely elposványosít mindent. Esztenőnként egy délelőtti túlsok a 62.000 adófizető és ötmillió pengős költségvetés sorsának eldöntésére. Csupa feszültség és türelmetlenség; csak mielőbb befejezni, megszavazni, megdicsérni és hazasietni! Szomorú látvány egy-egy közgyűlésen az elől neszelő *„várakozók kara”*, amint figyelve, szimatolva lesik, nem hangzik-e el valamely bíráló szó, hogy rácsaphassanak, felugorva, lármázva és hadonászva. Hát még ha valaki valamilyen pénzbeli elszámolást reklámá betenkintés végett! Mintha nem járt volna elől ebben *Mózes*, aki a tizenkét törzsfő szentélyi adományát *külön-külön tizenkétzer* felsorolta, pedig valamennyi egyenlő volt, ugyanannyi ezüst, ugyanannyi arany, ugyanannyi olaj és lángliszt, mégis *nyelvemes „dettó”* helyett *külön nyilvános felolvasásra* szánt Tóra-fejezetet szentelt a pon-

tos *részletezésre, összedadásra és elszámolásra!* Miért volt hát lázadás és rendbontás! Ma egyre többen kívánják, hogy úgy mint Bécsben, Berlinben és azelőtt Budapesten is szokásos volt, minden bevétel, kiadás, stb. *teljes* elszámolása kerüljön a közgyűlés nyilvánossága elé, nem bizalmatlanságból, hanem hogy bázisul szolgáljon megtárgyalásnak, — ahogy boldogult Kaszab Aladár mondotta — „nyitott ablakok mellett!”

Az anyagi síkon mozgásnak eredménye, hogy a hitközségi jelentés vállalatoknál és üzemeknél szokásos elképzett szám-produkciókkal operál, úgy hogy sokszor valóság-gal bluffnak hat. Ilyen az egész fejezet az *ifjúság felkarolásáról*. A szomorú valóság, hogy az ifjúság érdekében alig tett vagy tehetett valamit a hitközség. Nem is tehet róla, nincsenek eszközei hozzá. Csak ezzel a szép mondattal ajándékozhatta meg a munkát, elhelyezést kereső fiatalokat: „A zsidóvallású munkaadók támogatására számítnak, akiktől mindenestre *gerincesség* kell kérnünk a lelkiismereti kérdés megszívlelésére.” De honnan vegyenek gerincességet? Amikor a jelentés is csak ilyen misztikus elmosottsággal mer rámutatni az égbekiáltó tényre, hogy *zsidó* cégfőnökök, bankvezérek, sőt hitközségi előkelőségek *érdemeket* *szereznek* *kifelé azzal*, hogy nem adnak zsidónak alkalmazást? Ezzel szemben pedig már szinte humorosan hat a jelentés passzusa a szerencsésen felállított „ifjúsági katasztrórról, amely 64.000 *kartotéket tartalmaz és 0 évestől 35 éves korig* magában foglalja *hitközségünk egész ifjúságát*.” Már most nyugodtan pihenhet a 0 éves ecesemő a bölcsőjében és ha nyugtalanokodnék, elviszik neki a kartotékiát, hogy játszadozzék vele. És ha majd Isten segítségével nagyra nő és nem rántották ki alóla a hajlékát, kap a kartotékeim alapján meghívót egy ifjúsági estre, ahol fextróttot és tangót táncolhat.

Szomorú Jeremiádot zeng az évi jelentés a *kitérések rohamos szaporodásáról*. *Majdnem ezren estek el egy év alatt csak a Dunán innen pesti hitközségben*. És fájó szívvel kell megállapítani, bizony nem a „férgecs hull”, hanem színe-java, ifjúságunk virága, intelligenciája, kiket semmivel sem tudtunk és talán nem is próbáltunk a zsidóság-hoz fűzni, kapcsolni. Idegenül álltak a széleken és nem is vetettünk reájuk tekintetet, amikor önkéntelenül és tudatlanul elsodoródtak. Akik pedig számításból léptek át a túlsó partra, azok, sajnos, jól számítanak. Mert látják, hogy a kitérés, a hűtlen elhagyás egy árnyalattal sem csökkenti a becsületüket a zsidóknál. Semmit se veszítettek. Ellenkezőleg, mintha még nőne a respektusuk a hivatalos zsidóság szemében. Mi másképp magyarázhatnánk azt, hogy *kitért zsidók* *szóno-*

kolhatnak a rabbik helyén az Úrnak frigysekre néve előtt? Kelle-e hathatósabb propaganda a *kitéréssek mellett?* Nincs az a „hitmélyítés” és ezer rabbipredikáció, amely az ilyen mélyen bevédődő, romboló nevelési momentumot ellensúlyozhatná! *Térj ki, fiatal zsidó testvér* — zúg feléje a zsinagóga mélyéből —, *térj ki testvér*, miért szenvednél az itt a hátam mögött rejtett avult Tóratekeresért? Künn szabad az élet, nyitott minden pálya és ha odaát sikert aratsz, ideálhatsz te is gúnyképpül a Frigyláda elé és hódol előtted egész Izrael!

Szinte a tollra szalad a groteszk gondolat: ha ez így megy tovább, lehetséges még az is, hogy egy legmagasabb pozíciót elért kitért zsidó kedvéért megváltoztatják az izraelita alapszabályokat, hogy őt válasszathassák meg hitközségi elnökül, — ha csak a keresztény kormány nem fog ez ellen tiltakozni...

„Ebben az ostromlott állapotban, melyben a magyar zsidóság ma leledzik — hallatszok sokfelé, — vígáznakunk kell, hogy kifelé a teljes harmónia képét mutassuk, tehát hallgasson el minden kritikai szó, tegyünk félre minden véleménynyilvánítást jobb időkre.” Talán arra az időre, amikor a magyar zsidóság sorvadása még retentőbb arányokat ölt, amikor mint oldott kéve pusztulunk, veszünk. Amikor már azt sem mondhatjuk majd: „beszélj a fákhöz és a kövekhez”, mert minden fa elkorhadt és minden kő szertenállott.

Vajjon hogyan eselekedett a jeruzsálemi „ostromlott állapotban” *R. Jochanan ben Zakka*? *Megalapította Jabnét*, a zsidó tanítás házát védő, óvó bástyául. Külső veszedelmek idején belső megerősödés. És hogyan eselekedtünk mi a pesti „ostromlott állapotban”? Mikor az Úr építeni engedett, nem lettünk Nehémiás kőműveseivé, egyik kézben védő kard, másikban vakolókanál, hanem egyik kézzel építettünk és másikkal romboltunk. *Főlépült* a zsidó gimnázium, melynek eladását riasztó vészkiáltással kellett megakadályozni és ugyanakkor *„leépültek”* a zsidó polgári iskolák. Megszüntették a zsidó nevelésnek két legfontosabb centrumát, melyre ma oly szükség volna mint a kenyérre, ebben az elproletárosodott időben. Zsidó tanházakat romboltak le, amikor arról keserege a Jeremiád, hogy a zsidó gyerekeknek több mint 87 százaléka nemzsidó iskolába jár! Nem arról szól-e a vezetőkre szerkesztett látszólag ellentétes szombati áldásima, hogy *„mind-azoknak, kik hűségesen sáfárkodnak a község szükségleteivel, az Úristen adja meg jutalmukat és bocsássa meg minden bűneiket!”* Így lehet hűségesen gazdálkodni és mégis bűnöket elkövetni a zsidóság ellen. Iskolákat romboltak le és árkdákat építettek és orgonákat, hogy zengjenek a sípjai elől és há-

tul az Úrnak és építőinek dicsőségére, amikor a zsidó hagyomány szerint el kell adni templomát és kegyzserket, ha iskola fenntartása forog veszélyben!

Távol áll tőlem megtagadni a pesti hitközségtől az elismerést ott, ahol valóban szépet, nagyot alkotott. Van az évi jelentésnek egy fejezete, amelyet csak örömmel és büszkeséggel lehet elolvasni: a zsidókórház fejlődése. Nem a feladatom, hogy a zsidókórháznak és nagyszerű orvosi karának befelé és kifelé betöltött misszióját méltassam. Mikor egyszer a berlini hitközség elnökével végiglátogattuk a pesti zsidó intézményeket, elamult a zsidókórház páriát ritkító teljesítményein. Mégis mikor látogatásaink befejeztével összefoglalta benyomásait, így szólt: „Gyönyörű dolgokat épített a pesti zsidóság betegek és gyógyíthatatlanok, agyak és vakok, siketek és némák számára, de mit épített az egészségeseknek? Mivel köli magához a jövő generációt?”

Akkor már a Harmadik Birodalom Molochja vetette előre árnyékát. És a berlini elnök érezte, mennyit mulasztott a német zsidóság is ezen a téren. Akkor már világos volt, hogy filantropiával a zsidóságot fenntartani, megmenteni nem lehet. Eszmei tartalom kell. Nem jelszó, nem demonstráció, nem kárpázat, hanem ideál! Akkor már a német zsidó ifjúság ezrei visszataláltak az elidegenedésből a zsidósághoz és különböző Haachsara-telepeken készültek elő az átrétegződésre, a jövődjő új életre. Mialatt a pesti hitközség évi jelentései túlzott gondossággal vigyáztak arra, nehogy a Lord Melchett és Marshall elhalálozásának illő megemlézése alkalmával kiderüljön, hogy ezeknek a nemes férfiaknak valamely köze volt Palesztina felépítéséhez, vagy nehogy Boltazar Dzsó püsepök hatalmas előadásáról, melyet szintén illik megemléteni, kitűnjön, hogy a Szentföldről szölt és a Pro Palesztina Szövetségben tartotta az áldott emlékü, Cijon-rajongó egyházfejedelem.

A Palesztina-építés — illik végre tudni — nemcsak gazdasági kérdés, hanem elsősorban ideális kérdés!

És be kell végre fejezni egyszer azt a méltatlan játékot, hogy akár a cionizmussal, akár a Pro Palesztinával szemben folyton kiritkítsák és kísértsék a „hazai magyarság” mellverdeső izraelita patentjét. Ez semmiképp nem fogja leszerelni a zsidógyűlöletet sem Bécsben, sem Budapesten. Az ilyen felkínálkozó túlbuzgóság nem csökkenti, hanem csánálja az antiszemitizmust!

Minden zsidó jó hazafi mindenütt és ez nem érdem, hanem jog és kötelesség.

Mi hát a teendő? — kérdezhetik joggal azok, akiket szíviük mélyéig megdöbönt a most már hivatalosan is ismételt feltárt katasztrófális helyzet.

Ha a hamis diagnózissal szemben felismertük a bomlás belső bacillusait, talán sikerül a „javallás” terén is egyet-mást megállapítani.

Mindenekelőtt vissza kell helyeznünk a hitközségi életet az anyagi-ság lejtőjéről a szellemiség magaslatára. Innen kell nézni elsősorban a zsidó közélet problémáit, melyeknek megoldásába bele kell vonni a zsidó szellemi munkásoknak minél szélesebb rétegeit, de nem örök ámen-mondásra, hanem a kérdések őszinte, komoly megvitatására.

A zsidó közélet centrumává a zsidó kultúrát kell tenni.

Fel kell építeni a lerombolt iskolákat és mindenütt szaporítani a zsidó nevelés intézeteit és nem csökkenteni. A két polgári iskola újjáépítése és megfelelő szakiskolákkal való kiegészítése példaadás lesz a vidéki hitközségeknek is, amelyek eddig csak az iskolamegszűntetés példáját követték gyors tanulónkossággal. Az anyagi fedezet csak másodlagos kérdés, melyet — a Tanítótestület elnökének jubileum-ünnepe szavaival — megoldottak hitel hívő ősünk sokkal sújtottabb időkben is, amikor a száraz falatot vonták meg a szájuktól a zsidó iskolák fenntartására és lelket tápláló, zsidó könyvek, irások beszerzésére!

Ki kell nyitni az ablakokat, hogy az izoláltság és szűklátókörűség négy fala között tespedő magyar zsidó közéletet átjárja az egyetemes zsidóság szellemi áramlatainak fel-frissítő szele, hogy új levegőben új lélegzethez jusson a tágabb horizontok után vágódó lélek és a zsidó ifjú szeme zsidó voltának szélesebb, tisztább értelmezését lássa.

S ki kell nyitni az ajtókat! Hogy a zsidó közéletből kiűnnekedtek ezrei bejöhessenek és bekapcsolódhasanak. Talán éppen azoktól kaphatunk új erőforrásokat, akiket a zsidó katasztrófa szemléleténél számba se vettek. „Vigyázzatok a szegények fiaira, mert fölük származik a tanítás” — mondták bölcsünk. Ki mondhatná, hogy a zsidó közéleti vezetés egyedüli képesítője a vagyon?

Meg kell reformálni a választói jogot! Hogy modern lajstromos rendszer alapján képviselvé legyenek azok a tömegek is, amelyek a mostani diktatórikus választórendszer folytán teljesen távollartják magukat a hitközségi élettől. Színigazság, amit Vázsonyi János mondott, hogy lehetetlenség, hogy más választójogot követeljünk odakünn a politikai életben és mást valósítsunk meg idebenn saját zsidó fórumunkon. Nem lehet kifelé jogegyenlőséget, jogbővítést és demokráciát követelni és befelé alarisztokráciát és jogfosztást játszani. Az az indítvány, amelyet dr. Friedmann Ignác, dr. Miklós Gyula és társai előterjesztettek, helyesen mutat reá arra a tényre, hogy ume az unifikáció hívei csak úgy juthattak be a budai

hitközség képviselőtétébe, hogy modern, lajstromos választójoga van, melynek lényege, hogy egy 51 százalékos többség nem szoríthat ki teljesen egy esetleges 49 százalékos kisebbséget, mint a pesti hitközségben.

A választójog reformálása új vérkeringést fog hozni a zsidó közélet petyhüdttségébe, fel fogja frissíteni az érdeklődést azokban, akik a zsidó ügyektől elkedvetlenedtek és meg fogja indítani a vezetésben a váltokozó rendszert, mely minden közéletnek egészséges alapja. És meg fog szűnni az a groteszk állapot, hogy a pesti hitközség vezetőségének választásában a pesti zsidóságnak alig 5 százaléka vesz részt, úgyhogy tulajdonképpen csak egy elenyésző töredék bizalmából kormányoznak.

Meg kell szüntetni a renegátkultust és a kikeresztelkedés mellett zsidó propagandát, amelyet a hitközség és a zsidó hitközségek nyilvánosan üznek azzal, hogy jóváhagyják, szentesítik, sőt szentté avatják a kitérészt, amidőn minden rituális ünnepeken, gyászbán és örömben, szószéken és asztalfőn renegát zsidókat juttatnak szerephez és köztisztelethez. Mint ahogy a napokban is történt a Zsidókórháznak egyébként lélekemelő Stiller-centenáriumán, hogy kitért notabilitás szónokolt az izr. gyülekezetnek, mi alatt kszorút tettek le a kitért művész által készített szoborra.

A zsidó ifjúságot nemcsak szép szavakkal, hanem magyarul nyitelték kell támogatni. Elhelyezési lehetőségeket teremteni és állandó társadalmi akciókkal, sőt nyomással odahatni, hogy amint ne lehessen kifelé kitéréssel érvényesülni és befelé „kovedet keresni”, éppúgy ne lehessen kifelé zsidó alkalmazottak mellözésével érdemeket szerezni és befelé a zsidó ifjúság gondozásáról virágos szölamokat hintgetni. A tizenkét fiatal rabbinak pedig, kiknek lelkes, ifjú energiájára bízták az ifjúsági csoportok szervezését, nemcsak címeiket, hanem módokat és eszközöket is kell adni, hogy alkothassanak és hathassanak. Hogy ne ismétlődjék a „kulturális-szociális” ügyosztály Szabad Egyetemének esete, amely „fedezet híján” kénytelen teljesen ingyen igénybe venni napigondok alatt görnyedő tudósoknak, írónak, előadásait, akiknek még a villamosköltséget sem térítheti meg, úgyhogy szőjárás lett: a Szabad Egyetem „fedezet híján” Szabad Elemivé sülyyed és melegedő núniké menedékhelyévé, ami legfőképpen csak nemes szociális feladat a mai szőndrágaság idején. Kell, hogy legyen fedezete egy hitközség sokmillió költségetvetésében zsidó kulturális célokra is! S elsősorban ifjúsági kulturális célokra! Ez a kultúra pedig csak zsidó tartalmú, zsidó múltban gyökerező lehet. — ha nem holmi öröklőgató, bizantikus testőrség szervezése a cél, hanem önértékes, gerin-

ces, zsidó jövőt építő ifjúságnak nevelése!

Le kell építeni a papírlábon forgó *kommuniké-zsidóságot* hetenkénti *halhatatlansághirdetéseivel* és felépíteni a szilárd benső tartalommal áthatott *valóság-zsidóságot!*

A hitközség, ha élni akar és nem halódni, nem mondhat le a Palesztina-építés gondolatában és valóságában rejlő nagy értéktartalékról, önértetforrásról és lelki felemelkedésről. Nem lehet a zsidóságot mint poros archeológiát, mint múzeumi régiséget átvinni az ifjúság tuda-

tába, amikor szemünk előtt — ha szántsándékkal be nem húnjuk — igenis, szemünk előtt folyik a héber nyelv feltámadásának, a héber kultúra újjászületésének, a zsidó renaissance-nak történeti csodája. Be kell vezetni az élő újhéber nyelvet minden zsidó iskolába és életet vezetni beléje!

Biztosítani kell a zsidó közéletben befelé a kritika jogát, a szabad véleménynyilvánítást, hogy odakünn a zsidóság kritikáját és véleményét komolyan vegyék.

Mi történt a közgyűlésen ?

Mint már cikkünk címében említettük, a közgyűlésen a felszólalók egy része igen *határozott formában védte meg dr. Patai Józsefet*, az őt ért támadásokkal szemben. Még *dr. Biedl Samu* elnök, aki pedig a cikk tartalmának ismertetése kapcsán védelmébe vette a Pesti Izr. Hitközség vezetőségét, is igen parlamentáris formában, nobiles elismerő szavakkal beszélt *dr. Patai József* értékes személyéről és munkásságáról.

— *Patai József* doktorhoz — mondotta többek között — *aki a magyar zsidó irodalom egyik prominense, a magyar zsidó ügy egyik előharcosa és a Palesztina-ügy egyik vezére, baráti kötelék kapcsol, így minden okom meglebbe hallgatással elhaladni a cikk mellett, éppen ezen barátságán fogva. De amit elmondandó lesznek, nem vonatkozik a kritika jogára. Mindenkiné joga, sőt kötelessége a káros közéleti jelenségekkel szemben felemleni a bírálat szavát. A bírálat szavát az a véleményem, hogy az mindig csak hasznos lehet, mert azokat, akik az élen állanak, fokozott cselekvésre indítja.*

Patai mellett

A későbbi felszólalók között *dr. Weisz Pál* beszédében a *legteljesebb elégtételt* szolgáltatva *dr. Patai Józsefnek*.

— Az Elnök úr megnyitójában — mondotta — említést tett a Múlt és Jövő-ben megjelent cikkről. Nem tartom magam illetékesnek, hogy erre *Patai József* nevében válaszoljak. Csak az igazság mellett akarok szólni. Azt hiszem, sokkal elfogulatlanabb vagyok, mint az Elnök úr. Az Elnök úr barátjának nevezi *Patai Józsefet*. Én nem vagyok ebben a helyzetben. *Patai Józseffel* szemben csak az igazság és az etika követelményeivel állok, amikor, mint az igazság fanatikusként küzdője és nem, mint barát szólalok fel.

Ha csak az Elnök úrnak baráti szempontból összeválogatott mondatait ismerném a cikknek, elítélném azt. Teljes tárgyilagossággal elolvastam a cikket és miként megítélni tudom, abban nem látom azt a tönust, amelyet az Elnök úr, mint barát látott.

Kijelentem, hogy *Patai József*

nem érintette az országos elnök úr személyét, csak annyiban, hogy nagyrabecsülésének és tisztelőténének adott kifejezést vele szemben. Amit *Patai József* említett, nem volt más, mint tárgyilagosságot esetek felsorolása. Ez a közgyűlés jegyzőkönyvéből is kivehető. Megtörtént, hogy egy blokk — meggyőződésem szerint *Stern Samu* elnök úr intenciói ellenére — tüntetni kezdett és a kritika hangját belefojtották. *Igaz, hogy a zsidókórház területén kikeresztelkedett zsidó tartott beszédet, a pesti hitközség előjáróságában döntően szereplő tag nemcsak vegyesházáságban él és gyermekei keresztények, de el is kíséri feleségét a Bazilikába és vasárnapi misére.*

Dr. Czuckermann Andor, a kö-

vetkező felszólaló szintén *dr. Patai-nak* adott igazat.

— Mély megdöbbenéssel veszem azt — úgy mond — hogy ennek a kerületnek közgyűlését az a kérdés foglalja le, hogy a Pesti Izraelita Hitközség előjáróságát megtámadta-e egy felekezeti lap szerkesztője. Akkor, mikor a községkerület hitközségeiben is óriási bajok vannak, a közgyűlés azzal foglalkozik, hogy *Patai József* megsértette-e *Stern Samu*t. Ezt nem tartom helyesnek.

Mint világi ember, elolvastam *Patai József* cikkét. Egyes kifejezésektől eltekintve, lényegében azt mondhatom, hogy *Patai-nak igaza van, mert a hitközségek sorvadnak anyagilag és lelkiükben is. (Közbeszólás: A pesti nem!) Igen, a pesti is.*

Kérdem, ebben az évben hány gyűlést tartott a községkerületi előjáróság? Csak az a dolgunk, hogy évenként összejöjjünk és megvédjük az országos elnök személyét *Patai Józseffel* szemben.

Fentiekből is kitűnik, hogy a hitközségi hivatalos organumok objektivitással szoktak foglalkozni egyes eseményekkel. Mert azt, ugyebár, mondanunk sem kell, hogy sem *dr. Weisz Pál*, sem *dr. Czuckermann* beszédeit nem közölték. Sőt tárgyilagosan elhallgatták *dr. Biedl Samu* beszédének azt a részét, mely *Patai* mellett szólt.

A Cionista Szövetség válasza a „Magyarság“-nak

A *Magyar Cionista Szövetség* a következő nyilatkozatot juttatta hozánk:

A *Magyarság* című lap f. évi szept. 30-i számában „*Mit csinál a Magyar Cionista Szövetség*” cím alatt cikket közölt, amelynek tartalma részben nyíltan, részben burkoltan valótlán tényeket tartalmazott és a Magyar Cionista Szövetség vezetőségét megvádolta azzal, hogy a mozgalom azért nem tud fejlődni, mert elsősorban „*rebach*”-ra és zsebre dolgoznak a vezetők és a mozgalomból hasznot húznak.

Köztudomású dolog, hogy a Cionista Szövetség vezetői kivétel nélkül teljesen önzetlenül dolgoznak a mozgalomban, hogy közülük senki egy fillér fizetést nem kap, sem költségmegtérítést és általában véve semminéven nevezendő ellenszolgáltatást, hanem minden esetben, amikor a Szövetség saját alapszabály szerű bevételeiből nem tudja fedezni a Szövetség szükségleteit, ezeket a vezetők fedezik a saját zsebközből, ami esetenként meglehető-

megterhelést jelent a Szövetség vezetői számára. Ily körülmények között érthető megdöbbenést keltett a cikk és kézenfekvő volt, hogy itt tévedésről szó sem lehet, hanem a vezetők gonosz megrágalmazásával ártalmára akarnak lenni a magyarországi cionista mozgalomnak.

Természetes, hogy az aposztrofált vezetők megindították a sajtórágalmazási pert. Ezt megelőzően helyreigazító nyilatkozatot küldtek be a Magyarországnak s egyidejűleg más napilapoknál is lépéshez történtek, hogy ez a rágalomás helyreigazított és a kvalifikálhatatlan sajtóhadjárat a nyilvánosság előtt megvilágítottassék. Sem a Magyarország nem közölte a helyreigazítást, sem arra nem volt lehetőség, hogy más lapok s köztük elsősorban a liberális lapok módot adjanak a támadás megfelelő visszautasítására.

Budapest, 1937 október 5.

ifj. *dr. Miklós Gyula*

a Magyar Cionista Szövetség elnöke.

Mit mondott Sándor Pál Stern Samu korszakáról

Kezeink közé került az Országgyűlés egyik régi ülésének jegyzőkönyve. Ezen az ülésen — a jegyzőkönyv tanúsága szerint — felszólalt Sándor Pál is, aki többek között ezeket mondotta:

— Amint előbb mondtam, *a mostani botrányos ügyek korszakát Stern Samu korszakának neveztük el.* Mi nem azaz egyesek ellen küzdöttünk, hanem az ő manipulációik ellen. (Vélem! A szerk.) Az OnKE november 20-iki számából kioperálták (A cenzura törölte. A szerk.) a következőket. Azt mondta a cikk: „A keresztény nemzeti ujjászületés idejét éljük. Ennek a renaissance-nak hullámai okkal és sokkal több-

ször ok nélkül elmerített ezer és ezer existenciát. Csak egy szirt nyúlik ki méltóságosan a habok közül és ez a kőszirt, Stern Samu. Méltóságos kőszirt és bőszen zúgó habok úgylátszik nagyon jól megértik egymást. Azért kellett jönni a keresztény megújulásnak..., hogy végre átvehesse esendes birodalmát első Stern Samu.

Igy beszélt néhány évvel ezelőtt néhai Sándor Pál arról a szellemről, mely nem kívánatos cikkeik közlését lehetetlenné teszi. Most a cionisták képtelenek rektifikáló nyilatkozatuknak a sajtóban helyet kapni. Ugy látszik semmi sem változik...!

Stern Samu elnök és a hitközségi választójog

Milyen kifogással temeti el a frontharcosok választójogát

Irta: HÁMOS GYULA

— „Azt mondják, ki kell nyitni az ajtókat, hogy a zsidóság közéletéből kinrekedtek bejöhessenek. Ez a választójogra vonatkozik. Legutóbbi elnöki székfoglalóban kijelentésbe helyeztem a választójog megreformálását, úgy azonban, hogy ez a hitközség és a választók javára szolgáljon. De kérdezem, hogy ha a mai nehéz időkben 350 képviselőtestületi tag között 10—11 ember annyira megbolygatja az egységet és a közgyűlések rendjét, nem kell-e gondolkodni a csükk, hogy e téren ugyanacsak elővigyázatosak legyünk! Nekünk egy a fontos: a hitközség és intézményei rendjének megóvása. Nem félünk mi ezektől a megbolygatóktól, de felhívom a pesti zsidóság figyelmét ezekre a mozgalmakra és azt fogják látni, hogy komolytalan elemekről van szó, akiket vagy az egyéni érvényesülés, vagy a megbántott hiúság mozgat.”

Stern elnök úr fenti nyilatkozata után, — melyet a VI. ker. templomkörzet vacsorája alkalmával tett — le kell mondani arról a reményről, hogy az ő diktátorsága alatt a hitközségi adófizetőknek 80 százaléka választói jogosultságot nyerjen és a titkos és lajstromos választás életbelépjen. Ebből

kifolyólag szinte felkínálkozik a gondolat, hogy az elnök úr nem tartja kívánatosnak az ellenőrzést, mert az esetleg visszahatással lenne az egész hitközségi elnöki tevékenységére, mely a számolásból és könyvelésből tevődik össze.

Azok az ismételt ígéretések, melyeket az elnök úrtól kilenc év óta a felekezeti közvélemény hallott, eszerint csak szölamok voltak, mert neki csak egy a fontos: a hitközségben, intézményeiben a hatalom rendjének képviselése és megóvása.

Mikor a fenti nagyhangú kije-

BETEGTOLÓ-

és önhajtású kocsi nagy választékban. Kécskesz és SIESTA BETEGTOLÓKOCISRAKTAR Budapest, Damjanich-utca 49. Telefon 144—793 Kérjen árjegyzéket.

Az iskolai idényre

a vidéken lakó izraelita szülők, ha gyermeküket a fővárosban jól akarják elhelyezni, úgy forduljanak VIRÁG GYULÁHOZ, ahol szigorúan rituális elsőrangú ellátás, gondos felügyelet és kitűnő nevelésben részesülhet — két három fiúgyermek.

Az összes középiskolák és a Zeneakadémia közelében. A legjobb referenciák!

Cím: Virág Gyula Budapest VI., Ó-utca 42. II.

lentést tette az elnök úr, nem gondolt arra, hogy kiknek köszönheti a pesti hitközség, hogy ott és úgy van most, ahol nem lehetne, ha a világháborúban nem álltak volna meg helyüket azok a százezernyi hittestvéreink, kik életükkel és vérével tettek hitet magyarságuk és felekezetük mellett.

Amikor a választójog kiterjesztéséről van szó, az elnök úr pirulás nélkül foglalja egy kalap alá a frontharcosokat a komolytalan elemekkel, vagy megbízhatatlan egyénekkel, akiknek nem óhajt szavazati jogot adni. *Egyetlen egy megjegyzése vagy biztató kijelentése nincs a frontharcosok részére*, akik pedig évek óta reklamálják a jogosan megillető szavazati jognak megadását. Valóban azt kell hinnünk, hogy fél a frontharcosoktól, akik — bár közülük sokan elszegényedtek — azonban nem megbolygatói a felekezeti egységnek, hanem fanatikus harcossai az igazságnak, a rendnek, az erkölcsnek és a hitnek.

Felhívjuk a hitközség képviselőtestületében frontharcosi érdemeik elismeréséül helyet foglaló bajtársaink figyelmét az általánosságban elhangzó, de a frontharcosokra sértő kijelentésre s reméljük, hogy megtalálják a módját, hogy az elnök úr megfelelő elégtételt ad a frontharcosoknak, — természetesen nem vállveretés formájában. — mely ha elmaradna, a zsidó frontharcosok iránt tartozó bajtársi együttérzés és önértet parancsolja azt, hogy lemondjanak képviselőtestületi tagságukról. Ezt a lépést elvárják tőlük a frontharcosok, kik látják, hogy megválasztásuk óta semmi eredményt nem tudtak elérni a hitközségnél.

A frontharcosokra kiterjesztendő választójognak aktualitást ad a VI. izr. községkerület vasárnapi gyűlése, mert több mint három év előtt, 1934 szeptemberében tárgyalta azt az indítványt, mely a frontharcosoknak szavazati jogot követelt. Van-e tudomása a VI. községkerület vezetőinek, hogy ez az indítvány el lett sülyesztve?

A frontharcosok nem érdemlik meg a mellőzést sem a VI. izr. községkerület részéről, sem a pesti izr. hitközség részéről, melyeknek sajnos még mindig ugyanaz a személy az elnöke.

A szidra margójára Noách

Írta: Dr. RUBINSTEIN MÁTYÁS
szekszárdi főrabbi

„Vöhó Joh böanöni onon al hoórec vöinaszoh hakésesz beónon. — És léssen, hogy mikor felhövel borítom be a földet, megjelenik az ív a felhöben.”

A mult heti szidrából egy nagyjelentőségű tanulság szűrődött le számunkra: „És látá Isten, hogy minden, amit teremtett vala, imé igen jó”. Minden jól van úgy, ahogy az Isten teremtette. Minden jól van úgy, ahogy az Isten elrendeli. Az optimizmus hitvallása ez. Ha keresni akarnók, hogy Izrael legjellegzetesebb lelki tulajdonsága, azt kellene mandanunk: az optimizmus. Az egész Szentírás az optimizmus deris sugárként vonul végig. A próféták feddéseit, intéseit, komor jóslatait megnyugtató kijelentések, vigasztalások zárják be. A szenvedő Jób megrendítő sorsa végül jóra fordul. Csak egy szent könyv, Kóhelet könyve, állítja oda életelvíül a pesszimizmust. „Hiábavalóságok hiábavalósága minden hiábavalóság”. De itt is a záradék eloszlatja a könyv sötét boruját.

Izrael történetén is az optimizmus vonul végig. Az egyik oldalon a szenvedés sötét éjszakája borong — a másik oldalon a szabadulás, a menekülés derűje fénylik. Izrael életelő lelke az optimizmus. Az isteni előrelátás kegyelmében megajándékozta Izraelt az optimizmus tulajdonságával, jól tudván előre, hogy Izraelt sok szenvedés fogja érni a jövőben, amellyel szemben védőpajzsul csak az optimizmus szolgálhat neki.

Ma is oly időket élünk, amikor nagyon rá vagyunk utalva az optimizmus vigasztalására s erősítésére. Nagyon sötét ború nehezedik Izraelre világszerte. Fokozott mértékben szükségünk van az optimizmusnak magunkban való ápolására és erősítésére.

Tanuljunk igénkből: „Vöhó Joh böanöni ónon... És léssen, hogy mikor felhövel borítom be a földet”, — ha a szenvedésnek, elnyomásnak felhöi sötétlenek felettünk, higyük, hogy a felhözetben meg fog jelenni a bizalmat keltő, megnyugvást hozó, derüs, mosolygó szívárvány — s a Mindenható örök ígérete szerint az nem is fog elmaradni.

Síremléket Kecskeméti Vilmosnak

A hitvesi kegyelet örökodik. Istenben boldogult *Kecskeméti Vilmos* sírhalmán, *de a köznek is vannak kötelességei* a nagyszerű tollú újságíró, a jó magyar ember, a buzgó zsidó emlékezetének fenntartása, megörökítése iránt, aki agyával, lelkesedésével és hűségével gazdagon megtermékenyítette a felekezeti élet ugarát. Nem volt üzletember, még kevésbé jó kalmár, nem is akart az lenni. Nem adta bérbe tollát, nem hagyott hátra anyagi javakat gyászoló családjára számára, melynek otthona az ő második temploma volt. Az első a zsinagóga, melyért meleg szívvel, önzetlenül küzdött utolsó lehelletéig. Fölötte érdemes arra, hogy *a zsidó közélet lerója iránta érzett háláját*, s hogy a síremléken, melyet hamvai fölé szántunk, nyoma legyen annak a nagy ciklimerésnek, mely olvasói táborát életében annyira eltöltötte.

Bizalommal fordulunk a nagygyar zsidósághoz, segítse elő azt az óhajításunkat, hogy

KECSKEMÉTI VILMOS

hírlapíró. „Zsidó Élet” alapítója és szerkesztője sírhalmát *mielőbb* díszíthesse az ő munkálkodásához és a felekezet hálájához méltó síremlék.

Budapest, 1937. október hó
Dr. Berényi Sándor ügyvéd, író,

Dr. Friedmann Ignác megnyitja gyűjteményét a községkerületi küldöttek számára

Arról értesülünk, hogy dr. Friedmann Ignác m. kir. kormányfőtanácsos ömértósága, a VI. községkerület gyűlése alkalmával a gyűlés fényének emelése, a hitélet mélyítése és a zsidó kultúra fejlesztése érdekében megnyitja világhírű és a maga nemében szinte páratlan érdekességű zsidó egyházművészeti gyűjteményét a gyűlés delegátusai számára. Ennek a gyűjteménynek olyan híre van külföldön is, hogy például a Jüdische Rundschau Budapest zsidó műemlékeiről és gyűjteményeiről írt cikkében róla is

Cserkúti Engel Györgyné, sz. Lázár Franciska író,

Dr. Feleki Sándor író,
a Petőfi Társaság tagja

Dr. Friedmann Ignác
m. kir. kormányfőtanácsos,
Gerő Ödön hírlapíró,
Jáncsi Engel József
m. kir. udvari tanácsos,

Katona Gyula, ny. kir. műsz. igazg.

Dr. Kriszhaber Adolf
a budai izr. hitközség elnöke

Dr. Patai József

a „Mult és Jövő” szerkesztője

Az első adományt 50 pengő János Engel József udvari tanácsos úr ömértósága küldte be, amelyért ezúton is hálás köszönetét fejezi ki a szerkesztőség.

— Leon Blum a prágai *Altneuschulban*. Leon Blum volt francia miniszterelnök prágai tartózkodása folyamán, ahová a francia küldöttséget vezette Masaryk elnök temetésére, megjelent az *Altneuschul* zsinagóga csütörtök esti gyászistentiszteletén.

— *Meghalt Palesztina héber tanítótestületének* nesztora. Mosche Epstein, a palesztinai héber tanítóság nesztora Tel Avivban, 74 éves korában elhunyt. Epstein 50 évvel ezelőtt vándorolt be Palesztinába és ő fektette le a zsidó iskolaügy alapjait.

megemlékezik és a többi között a következőket írja:

„Budapest zsidó magángyűjteményei között különösen érdemes a megtekintésre dr. Friedmann Ignácé. Régi ezüst tárgyai között nem egy rendkívüli darab található, ami sokat jelent, mert nagyjában a mi művészi kultúránkat képviselő tárgyanag alig néhány tipizált formára esőkken.”

A gyűjteményt a delegátusok a nevükre kiküldött meghívó felmutatása ellenében szombaton, e hó 9-én és vasárnap, e hó 10-én délután 4 és 8 óra között tekinthetik meg.

5% kedvezményt adok

vegytisztító és gőzmosóda

aki e lapra hivatkozik. Fügőnyt, öltőnyt, felöltőt, gallért legolcsóbban és legszebben tisztít

GERÖFFY IMRE

Szondy-utca 66. Telefonhívó: 125—767

SPECTATOR NOTESZÁBÓL

A tudós,
az adja ingyen
a maga tudományát!

— A hitközség nem sorvad! — állapította meg az elnök „nagy” szimchasz-tórai beszédében, amelyet Patai József nagyhatalmú cikkének címfólatára állított be. S hogy mindjárt példát is mutasson arra, hogy vannak még, akik önzetlenül szolgálják a zsidó ügyet, hát a szabadegyetemmel kapcsolatban annak a reményének adott kifejezést, hogy „komoly tudósok, úgy mint eddig, rendelkezésre állanak, ha előadásai-kért tiszteletdíjat nem is kapnak.”

Nem tudjuk kikre célt az elnök, amikor ingyenesen előadó komoly tudósokról beszélt. Ha önmagára értette, akkor csak természetesnek találjuk, elvégre neki igazán van — hála Istennek! — mit aprítani a tejeeskéjébe. De hogy miért kell remélnie, hogy más tudósok ingyen fognak előadni, azt nem értjük. Még pedig több okból nem értjük. 1. Pont ezektől a tiszteletdíjaktól félt a hitközség anyagi egyensúlyát? 2. Miért éppen a tudósok adják ingyen a munkájukat, amikor bizonyára öhozzá is eljutott a híre annak, hogy akad olyan hitközség is, amelyben egyik-másik előjáró még az ezzel a tisztességgel járó *kóvednak* édes terheit sem viseli ingyenesen.

Szakállal, vagy
szakáll nélkül?

Van a kancellárián az Egyakaratnak egy bizalmija, aki nagy ambícióval végzi feladatát a spiclionizmus terén és aki nagy érdemeket szerzett már magának a *mószerosolás* nemes gyakorlatában. De ha e téren nem kinálkozik jobb alkalom, akkor megelégszik a tisztviselők egyszerű szekaturájával is. Történt egy szép napon, hogy maga elé utal egy masgiachot, aki mellék-„kereset”-képpen részt vesz az adófelsőzlítások és fizetési meghagyások kézbesítésében is és mint ilyen, neki van alárendelve. Keményen rászól:

— Maga pedig vétesse le a szakállát. Ilyen szakállal nem lehet a hitközség kiadmányait kézbesíteni! Vagy levéteti a szakállát, vagy nem kézbesít!

— De kérem, én masgiach vagyok! Nekem nem illik...

— Vétesse le! Ez *felsőbb utasítás!*
A szegény masgiach szaladt az ügyosztály főnökhöz, ahol ezt a választ kapta:

— Jó, vétesse le a szakállát, nem bánom, de akkor nem lesz masgiach.

A szegény ember szaladt tovább szakállát és keresetét megmenteni, fel egészen a harmadik emeletre, ahol intenzívebb védelemre számí-

tott. Itt meg is mondták neki, hogy ilyen rendeletet az Egyakarat nem adott ki.

A szakállháborúság vége aztán mégis csak béke lett. Masgiachunk szépen lestuccoltatta a szakállát, még pedig *kecskeszakállra*. Így történt, hoigy a szakáll is megmaradt, a kecske is tovább mekegett és a hitélet megint mélyítve van egy centiméterrel.

ZSIDÓ VILÁGKRONIKA

A Palesztina-kormány

úgy látszik végre elhatározta magát, hogy a lehető legenergiusabban véget vet az arab terrorista mozgalomnak. Erre vall az a nyilatkozat, mely most került nyilvánosságra és amelyben tekintettel az újabb terrorelekményekre, illegálisnak minősíti az arab legfelsőbb tanácsot és az összes nacionalista arab bizottságokat és bejelenti azok feloszlását. Ezzel egyidejűleg elfogadási parancsot adott ki Jamal el Husseini, az arab legfelsőbb tanács tagja, Hilmi pasa, az Arab Bank elnöke és Jacub Husseini munkásvezér ellen. Dr. Husseini Kalidi, Jeruzsálem polgármestere és Fuad Saba, az arab legfelsőbb tanács titkára már a múlt hét péntek óta letartóztatásban vannak. Valamennyi letartóztatott arab vezérre deportálás vár. Több arab vezért már el is szállítottak a „Sussex” cirkáló fedélzetére, mely a rendőri eljárás befejezése után az Indiai Óceánon fekvő Seychellen szigetesoporra szállítja őket, ahol internálni fogják a letartóztatott népvézereket.

A „Daily Telegraph”

szerint elfogató parancsot adtak ki Jeruzsálem főmuftija, Haj Amin el Husseini ellen is. A letartóztatások állandóan tartanak. Az örszemek parancsot kaptak, hogy mindenkire, aki első felszólításra nem áll meg, haladéktalanul tüzelni kell. Az összes határokat a legszigorúbban őrzik és minden áthaladó

automobilt szigorúan megvizsgál-
nak.

Az eseményekkel kapcsolatban

igen nagy az izgalom egész Palesztinában. A hatóságok azonban most már kérelhetetlenül végrehajtják a rend helyreállítása és fenntartása végett szükséges intézkedéseket. Az összes lapok szigorú figyelmeztést kaptak, hogy a hivatalos kommunikáción kívül más híreket ezekről az intézkedésekről közölni nem szabad.

Ennek az energikus

beavatkozásnak kiindulópontja tulajdonképpen Andrews kerületi biztos meggyilkolása volt, mely után 200 gyanús embert tartóztattak le. Közvetlenül utána az arab nacionalisták ultimátumszerű felszólítást intéztek a hatóságokhoz, melyben a letartóztatottak szabadonbocsátását követelték. Amikor ilyen előzményeket után ú. n. fekete lista jutott a hatóságok kezébe, mely a meggyilkolandó magasállású angol és zsidó személyiségek neveit tartalmazta, elérkezettnek látták az időt a könyörtelen rendesinálásra.

Az országban

egyébként jelenleg csend van. Sem Jeruzsálemben, sem az ország más részeiben nem került sor egyelőre újabb incidensekre. A jeruzsálemi óváros kapuit és a mosé környékét különösen szigorúan őrzik és minden járókelőt átkutatnak fegyverek után. Megerősített katonai őrségek járják állandóan az utcákat. Haifában a rendőrség körülvette a kerületi biztos hivatalát és az arab hivatalnokokat átkutatta fegyverek után.

A „Haarez”

elég tétellel állapítja meg, hogy a kormány végre elszánta magát azoknak az intézkedéseknek fogantatására, melyekre az egész világ már oly türelmetlenül várt.

Síremlékek

a legolcsóbb árban
Lőwy-nél Budán
II. Fő-u. 79. Tel: 151-581.
Fiókküzet és telep III. Bécsi-út.
A trolleybusz indulási állomásától 2 percnvire.

HIREK

ONAPTÁRO

1937 október 15 péntek — Chesvan 10 (szombat bejövetele 4.35) — október 16 szombat — Chesvan 11 (heti szakasz Lech löch, haftóra Lomo teomár, szombat kimenetele: 5.35) — okt. 17, vasárnap — Chesvan 12 — okt. 18, hétfő — Chesvan 13 — okt. 19, kedd — Chesvan 14 — okt. 20, szerda — Chesvan 15 — okt. 21, csütörtök — Chesvan 16 — okt. 22, péntek — Chesvan 17. (Szombat bejövetele 4.25) — okt. 23 szombat — Chesvan 18. (hetiszakasz: Vajéró, haftóra: Voiso Achasz, szombat kimenetele 5.25) — okt. 24, vasárnap — Chesvan 19 — okt. 25 hétfő — Chesvan 20, sáni böjt — okt. 26 kedd — Chesvan 21 — okt. 27, szerda — Chesvan 22 — okt. 28, csütörtök — Chesvan 23, Chamisi böjt — okt. 29 péntek — Chesvan 24 (szombat bejövetele 4.15.)

— **Előfizetési felhívás.** Tisztelettel kérjük azon előfizetőinket, akiknek előfizetése október hó 1-én vagy pedig előbb lejárt, hogy az előfizetést mielőbb megújítani sziveskedjenek, nehogy lapunk szétküldésében fennakadás történjék.

Ujjonnan belépő előfizetőinknek, akik egy teljes évi előfizetési díjat húsz pengőt beküldenek ajándékként megkapják a néhai Keckeméti Vilmos szerkesztésében megjelent „Zsidó Évkönyv” egy-egy régebbi kiadását bő tartalommal, amelynek bolti ára 7.50 pengő.

— **Dr. Silberstein Adolf az új debreceni főrabbi.** A debreceni statusquo hitközség a napokban tartott választóközgyűlésén dr. Silberstein Adolf siklósi főrabbit választotta meg a dr. Schlesinger Sámuel főrabbi elhunytával megüresedett debreceni főrabbszékbe.

— **A Magyar Izr. Nőegyletek Országos Szövetségének** apólonőket és gyermekgondozónőket kiképző tanfolyama most veszi kezdetét. Felvételnél 18–30 éves korhatárig feddhetetlen előéletű leányok és gyermektelen asszonyok, kik legalább négy középiskolát végeztek: érettségizettek előnyben részesülnek. A tanfolyam 18 hónapig tart, mely idő alatt a növendékek az e célra berendezett és fenntartott otthonban laknak, hol teljes ellátásban, stb. részesülnek. Az ellátás szigorúan rituális. Az ellátás díja havonta 65 pengő. Bővebb felvilágosítást nyújt a Minoz iroda: VII., Sip-utca 12. telefon: 141–919, hova a kellőleg felszerelt kérvények is benyújtandók.

— **Tauszk Jakab** siremlékének felavatása. Október 3-án, vasárnap avatták fel a farkasréti temetőben Tauszk Jakabnak, a Budai Izr. Hitközség elhunyt főjegyzőjének siremlékét. Az avatáson megjelent a Hitközség és chevra teljes vezetősége, képviseltették magukat a hitközség alkalmazottai és a hitközségi alkalmazottak egyesülete, továbbá igen nagy számban az elhunyt barátai és tisztelői, akik nagy szeretettel vették körül az elárvult családot. Dr. Benosehofszy Imre főrabbi emlékezett meg avató beszédében az elhunyt nagy érdemeiről, melyeket a magyarság szolgálatában, mint jegyző és a zsidóság szolgálatában mint a budai hitközség jegyzője szerzett, majd Sirota Sándor főkántor énekelt gyászszókat szokott művészetével.

— **A tiszecsegei orthodox hitközség** nemrégben tartotta tisztújító közgyűlését, melyen Fried Leó nagy birtokost örökös díszelnökévé választotta meg. Elnök lett Weinstock Armin, gondnok Schulek Hermann, pénztáros Morvai Sámuel, ellenőr Spitzer Jakab.

— **Frankfurter Mihály,** a budapesti orthodoxia hitközség 20. éven át volt választmányi tagja 68 éves korában elhunyt. A végtelenségig szerény ember volt, a jótékonykodás terén nem ismert határt. Szegény üres kézzel nem távozhott el tőle. Egyik alapítója volt a Bíró Daniel kórháznak. Számtalan árvaleányt házasított ki. Özvegye, az egykori neves rimanovi rabbi unokája, öt gyermeke és kiterjedt rokonsága gyászolja.

— **Tisztújítás a szendrői orth. hitközségben.** A szendrői orth. hitközség tisztújító közgyűlésén elnökké választották Groszmann Jenőt, Gondnok lett Preszler Miksa, pénztáros Friedmann Ferenc, ellenőr Riesner Izidor. A választmány tagjaivá választották: Friedmann Pétert, Spiegel Ödönt, Fried Jenőt, Spiegel Aladárt, Glück Ernót és Einhorn Ignácot.

— **Fiatal zsidó orvos kezeli Windsor herceget.** A windsori herceget egész bécsi tartózkodása alatt egy fiatal zsidó orvos, dr. Phöbus Tuttnauer kezelte. A hercegi pár ismételten megjelent a fiatal orvos rendelésében. Dr. Tuttnauer, aki Bukovinából származik alelnöke a cionista szervezetek egyesületének és évek óta tevékeny részt vesz a zsidó mozgalmakban.

— **Visszavonják Pop Valér** románosító körrendeletét. Antonescu román külügyminiszter Genfből értesítette kormányát, hogy Valer Pop kereskedelmi- és iparügyi miniszternek körrendelete, mely azt kívánja az egyes üzemek tulajdonosaitól, hogy a kisebbségi nemzetiségekhez tartozó alkalmazottakat bocsássák el és helyettük román nemzetiségűeket alkalmazzanak, a Népszövetség köreiből rendkívül rossz benyomást tett. A román kormány az értesítés vétele után minisztertanácsra ült össze, melyen a miniszterek heves szemrehányásokkal illették Pop minisztert túlzó nacionalista politikája miatt. A minisztertanács végül is a körrendelet visszavonását határozta el.

— **Sikertelen pokolgép-merénylet** a londoni Jewish College ellen. A Jewish College Woburn Platz-i épülete ellen pokolgép-merényletet kíséreltek meg. A pokolgép, melyet közvetlenül az épület előtt helyeztek el éjjel 12 órára volt beállítva. A szerkezetre kívül cédula volt erősítve, mely figyelmeztetés tartalmazott az utcai járókelők számára, hogy ne közelítsék meg. Műtán a tettest megfigyelték, amikor taxijából kiszállt és a gépet elhelyezte a rendőrség idejében közbeléphetett s megakadályozhatta a robbanást.

— **Megengedik Syriába a zsidó bevándorlást?** A „Sootsman” jelentése szerint azt a tervet, hogy a Negew-et a zsidó államhoz csatolják végleg elejtették és a gondolatot dr. Weizmann és a cionista szervezetek is elejtették. Ezzel szemben a lap értesülése szerint szó van arról, hogy ellenszolgáltatás gyanánt megnyitják Syria és a Libanon határait, sőt Transjordániát is a zsidó bevándorlás számára. Természetesen számítani kell azzal, hogy Transjordánia és az arab államok a leghevesebben tiltakozni fognak a zsidó bevándorlás ellen, ezzel szemben valószerűnek látszik, hogy a Quai D’Orsay szívesen fogja látni Syria, de különösen Libanon nemohamedán elemeinek megerősödését.

— **Beszélt-e Mussolini Hitlerrel zsidók elleni politikájáról?** Berlin külföldi újságírói köreiből egyre határozottabb formában tartja magát az a hír, hogy Mussolini olasz miniszterelnök kísérletet tett Hitlerrel folytatott megbeszélései során, hogy Hitlert a zsidók és a katolikus egyház elleni politikájának mérséklésére bírja.

Ötven éves a budai hitközség ujlaki temploma

1887 október 16-án ünnepet ült az évszázados multra visszatekintő budai izraelita hitközség: fényes ünnepségek között ekkor tették le az ujlaki templom alapkövét. Az ünnepélyt a Zsigmond-utca 49. számú házban tartották, ahol a régi és primitív imaház állott. *Frank* Leó, a hitközség titkára felolvasta a két példányban — magyar és héber nyelven — szerkesztett következő okiratot:

Isten nevében.

A budai izr. hitközség képviselői 1887. évi május hó 16-án összegyűltek Bauer Miksa úr elnöklete alatt azon célból, hogy a főváros III. kerületében, úgy az újlaki és országúti hívek, mint a Császár- és Lukács-fürdőket használó vidéki beteg hitsorsosok részére építendő imaház fölött tanácskozzanak. Minthogy pedig minden törekvés, mely Isten nevében kezdték, Isten áldása mellett jó sikerrel végződik, úgy ezen tanácskozmánynak is üdvös volt az eredménye. Ugyancsak a budai Chevra Kadisa, tekintve a szemünk előtt levő szent célt, késznek nyilatkozott a Zsigmond-u. 49. sz. alatt levő saját házát 6000 frt-ért a hitközségnek átengedni imaház építése céljából. Ugyanezen közgyűlésen a nevezett ház vétele és egy imaház építése határozatott, amely végből egy 22 tagú építőbizottság választott. Ezen bizottság tagjai: Bauer Miksa, Böhm Jónás, dr. Bányai Fülöp, Beer Berthold, Boek Mór, Deutsch Gusztáv, dr. Ernye Mór, dr. Eulenberg Sándor, Finaly Jakab, Felber Adolf, Glück Nathan, Hatsik Mór, Hollós Jakab, Kudelka Dávid, Kaufler Sámuel, Laub Ignác, Löwy Gusztáv, Markus József, Schubert Ede, Sicher József és Weiss Adolf urak. Ezen bizottság saját kebeléből szűkebb végrehajtóbizottságot küldött ki, mely Feller Sándor műépítész urat felszólítja a tervek és a költségvetés elkészítésére.

Ezen tervek és költségelírányt alapján Welisch Sándor és Gyula főt. építőmesterek vállalták el az építést 12.350 forintért, a belső felszerelés nélkül.

Ezen tanácskozmányok és határozatok alapján az építkezés a mai napon Isten nevében és segítségével az ünnepélyes alapkövetételével

megkezdődött és adja Isten, hogy a mai napon megkezdett mű dicsőségesen mindnyájunk örömére és üdvére befejeztessék.

Vajha ezen eljárásunk jövő nemzedékeknek buzdításul szolgálna és utódainkat arra emlékeztetné, hogy mindezt szent vallásunk fenntartása érdekében, egyetértésben és egyesüléstől kezdjük meg és Isten segítségével véghez fogjuk vinni és ha valaha ezen imaház tágasbítása vagy átalakítása alkalmával ezen okirat utódink kezébe kerülne, úgy ők is azon igazságtól legyenek áthatva, hogy az örökkévaló Isten, Izrael községét mindenkor megőrizte megáldotta és örökké fenntartani és övni fogja. Amen.

Mindez történt a mai napon Budapesten, 1887. évi október hó 16-án. Ő Felsége I. Ferenc József dicsőségesen uralkodó Császár és Apostoli király, Tisza Kálmán m. k. miniszterelnök, Trefort Ágoston vallás és k. o. m. kir. miniszter, Ráth Károly főpolgármester, Kammermayer K. polgármester, Kada Mihály és Gerlóczy K. alpolgármesterek, Márkus József főjegyző és

Török János rendőrkapitány idejében.

A budai izr. hitközség vezérferfiái: Dr. Goldberger Raphael rabbi, Bauer Miksa elnök, Finaly Jakab és dr. Eulenberg Sándor előljárók, Löwy Gusztáv pénztárnok, dr. Ernye Mór ellenőr, Gaidusehek Adolf templomatyja, Frank Leó titkár.

Az okiratot felolvasása után egy üvegburkolatba helyezték el néhány pénzérmével, valamint az aznapi fővárosi öszes napilapok számával együtt vaskazettában helyezték el és azután a nagyszámú gyülekezet jelenlétében tették az alkörre.

Az első kalapácsütést a budai hitközség akkori elnöke, *Bauer* Miksa végezte, majd az imaházban dr. *Goldberg* Rafael rabbi tartotta meg az ünnepi beszédet, amelynek motója volt: „Ez a kö legyen Istennek háza”. Beszédében méltatta annak jelentőségét és rámutatott arra, hogy a zsidó templomok legnagyobb részét nem az idő, hanem emberek tették tönkre. Azon reményének adott kifejezést, hogy Istennek ezt a most épülő házát *emberi kezek nem fogják feldulni*. Az ünnepélyen a hitközség apraja-nagyja vett részt, de a hatóságok is képviseltették magukat.

A foglalkozásokban való arányos eloszlás problémája a zsidóságban

Irta: Dr. RÓZSA IGNÁC
VIII.

A kereskedelem tehát, amint látjuk, az egész világ minden termelvényét abba az irányba hajtja, amelyben arra szükség van.

Megkérdeshetjük, hogy a kereskedőnek nem áll-e érdekében a forgalom esatornáit zég-zugossá tenni, ahelyett, hogy a termelés forrásaitól a fogyasztásig széles és lehetőleg egyenes medret ásson?

Világosabban beszélve, a kereskedők szükségtelen láncszemei nem akadályozzák-e meg a forgalom egyenességét? Így eljutottunk

Férfiruhák felöltök átmeneti kabát városi bunda eladó. Czim a kiadóhivatalba.

Egyenáram rádiomat elcserélném, váltóáramura vagy olcsón eladnám.

VII. Erzsébet-körut 18. földszint 1. sz.

a háborúban különösen uralkodó *lánckereskedelem* kérdéséhez.

A lánckereskedelem *csak óriási áruhiány és ennek megfelelően kis kínálat és nagy kereslet mellett lehetséges*. Csak a nagy hiány tudata bátorítja a kereskedőt arra, hogy ő is belépjen a láncba, mert tudja, hogy *mennél később jut el az áru a fogyasztóhoz, annál nagyobb lesz annak az ára*. Háború esetén minden országban megszorodik a kereskedők száma. Olyan országokban is, ahol *egyetlen zsidó sem élt*. Természetesen, ahol sok zsidó kereskedő volt a békében, ott még több lesz a háborúban az árukereslet lázas föllendülésében.

Háború után ha nagyobbodik a kínálat, a *lánckereskedelem megszűnik*, a forgalom útja egyenes és

gyors lesz, mert senki sem meri az áru pályáját meghosszabbítani. Ugyanis az a veszély fenyegetné, hogy megszűnik a meglévő kereslet vonzó ereje is és az áru a távoleső állomáson, amelyhez ő juttatta, a kezén marad. Háború után nemcsak azok hullanak le a lánéból, akik oda bekapcsolódtak a konjunktura idején, hanem a kereskedő-vész a régi cégeket sem kiméli.

A keresletet mesterségesen lehet nagyobbítani áruvisszatartás által, de a kínálatot mesterségesen nagyobbítani nem áll a kereskedő érdekében. Nagy árutartalék és kis kereslet mellett mennél több a kereskedő, annál kisebb az ár.

Ezek a közgazdasági elemi igazságok nem olyan általánosak, mint ahogy az ember gondolná. A közgazdasági törvényeket nem tudják a kereskedők megváltoztatni, mégha azok zsidók is. Hasonló közgazdasági viszonyok mellett hasonló jelenségek mutatkoznak, *bármilyen korban, bármely országban, bármelyik felekezetet vagy faj közepe.*

Wilhelm Bloß: *A francia forradalom története* című műből idézzük a következőket állításunk igazolására. Látjuk, hogy a drágaságot nem az egyének csinálják és ez nem a zsidók kizárólagos tulajdonsága.

„A város megvizsgáltatta a pékek készleteit és úgy találta, hogy van még elegendő lisztjük.”

„1793 február 24-én a mosonók a konvent előtt az élelmiszerek és a szappan drágasága miatt rendkívül erős kifejezéseket használtak és a drágítók halálát követelték.”

„Az árukat egyre nagyobb mennyiségekben vonták el a piacról. Dubois Craneé, a konvent egyik tagja, azt javasolta, hogy minden városban rendezzenek be hatósági áruraktárakat... azonban a gabonával és az élelmiszerekkel való kereskedés államosítása nem járt eredménnyel.”

„A pék-boltok előtt már napfelkelte előtt ott ácsorogtak az asszonyok... Amíg a gazdag városrészekben a zajos élvezetek üzték, hajsztolták egymást, a külvárosokban a legnagyobb nyomor sivár képe tárult az ember elé.”

„Még legjobban jártak a parasztok, akik a maguk művelte földet bárbevették, mert a gabonának őríási lett az ára. A parasztok magára hagyták a városi prole-

tárt, ők maguk, akik a főváros népe fölkelésének köszönhették szabadságukat, maradiakká váltak és törődtek mással, mint a saját földjükkel.”

„A csaló szállítók meggazdagodtak. Különösen a hadseregszállítók követtek el végtelen csalásokat és sikkasztásokat. Jourdan tábornok azt mondta egyszer, hogy sohasem kapott serege részére naponta 10.000 adagnál többet, a kormány pedig naponta 150.000 adagért fizetett a szállítóknak.”

„A gabonakereskedők gabonauzsorára használták fel az alkalmat. Visszatartották a gabonájukat, nem bocsájtották piacra, hogy alkalmas pillanatban magasabb áron adhassák azokat. Ezen a visszaélésen még az sem segített, hogy kivégezték azokat, akik a gabona árát mesterségesen felszöktették.”

Ha nem bocsájtottuk volna előre, hogy az itt vázolt állapotok majdnem *másfél század előtt uralkodtak*, azt hihetnők, hogy az idézetek a *most lefolyt világháborúban*, vagy a legközelebbi háborúban megjelenő napilapok hasábjairól valók...

Ezek az állapotok vezették a kormányokat arra, hogy a *visszaéléseket megelőzzék.*

Bármily mélyen hatol is az autarchiás állam polgárainak magán ügyeibe a köz érdekében, megnyugvást kelt, ha *minden foglalkozási ágat egyformán korlátoz.* Ha azonban ez a korlátozás olyan irányú, hogy csak a kereskedelem, sőt a kereskedelemnek *csak egy bizonyos rétege* ellen irányul, akkor az a hit támad, mintha a közgazdasági bajok csak a zsidó kereskedőnek tevékenykedése nyomán keletkeznék. Így jogos gyűlölet támad a baj okozói ellen, akiket a hatóság is megrendszabályozott...

A termelési anarchia elkerülése végett a szabad kereskedelmet számos korlátnak vetik alá még a liberális kormányok is. Azt mondják: a közgazdaságnak olyannak kell enni, mint a közegészségügynek, vagy mint a közjognak. Amint a közegészségügynél az egyén egészsége hatással van a közegészségre és ezért az egészség-ápolás terén kényszerít alkalmaz az állam, sőt bünteti a közegészség elleni vétségeket; amint a közjog köteleességet is foglal magában, *úgy a közgazdasági tevé-*

kenység se legyen teljesen az egyén önkényére bízva.

Ha a törvény vagy kormányrendelet megparancsolhatja nekem, hogy állatomat vagy gyermekemet úgy gyógykezeljem, amint az elő van írva a köz javára; ha kényszeríthet engem, hogy utazásomat vesztegár által meghosszabbítsam; ha kényszerít arra, hogy gyámságot, gondnokságot, esküdtbírói tisztséget elfogadjak és evvel saját vagyoni érdekeimet sérti, akkor azt is előírhatja, hogy a földemet milyen gabonával, kerti veteménnyel, gyapottal, rizzsel, lennel, vagy cukorkrépával vessem be; hogy gyáramban mennyi gépet, szerszámot, vásznat, szövetet gyárthassak; hogy műhelyemben hány cipőt, kalapot, ruhát készíthessek évente, ha arra kényszeríthet, hogy mint katonát vagy tisztviselőt elküldjön Kínába, Japánba, Törökországba, az ország bármely részébe, hogy vásároljak a nép vagy a hadsereg számára élelmiszert vagy ruhát, hogy aztán vígyek vasútépítésre anyagot a mérnököknek, kukoricát a sertés-hizlalónak, gyapotot a gyárba, narancsot Spanyolországból; ha közhivatali köteleességemet eskümhöz híven arra kell felhasználnom, hogy az állam akaratát konkrét esetben végrehajtsam, akkor a kereskedőt is elláthatom ilyen közhivatali funkciókkal és feladatul azt tűzöm ki neki, hogy az áruk közvetítését: *összshalmozását, szétosztását az állami célok szerint* végezze. A kereskedő, a földműves, az iparos épp úgy lehet hivatva közfunkciókat végelni, mint az állami feladatok elvégzésére rendelt hivatalnok. Egyik polgár búzát termel, a másik elviszi a malomba, innen elszállítja a pékhez, innen eljuttatja vagy árulja a közönségnek.

Aki *köszellemet akar teremteni, köztelmeles nélkül olyan lehetetlen dolgot követel, mintha valaki folyton változó és ingó fundamentumra akarna épületet emelni.*

Mi nem foglalunk állást sem a szabad, sem a korlátozott kereskedelem kérdésében. Mi csak azt szeretnők tudatosá tenni, hogy ezek a korlátozások olyan államokban is helyet foglalnak, amelyekben a kereskedelem, vagy egyáltalában nincs, vagy csak jelentéktelen mértékben a zsidók kezén.

Emlékek

Írta: FELEKI SÁNDOR

(12)

SZILI ADOLF

Nem volna teljes a megemlékezések sorozata, ha **Stiller** és **Baron** tanárok mellett nem emlitenék meg a Zsidókórház harmadik kiválóságát is, aki velük egy időben működött ott. Ez szilsárkányi **Szili Adolf** egyetemi tanár, udvari tanácsos. Atyja, az öreg Schlesinger bácsi szegény szatócs volt Pesten és Szili professzor felfelívelő szép pályáját még megérhette. Szili Adolf 1922-ben halt meg és még nagyon sokan lesznek, akik reá emlékeznek hálával és szeretettel, s akiknek szemvilágát az ő tudása és finom operáló kése mentette meg. Magas, szikár, körszakállas férfi volt, aki még öreg korában is egyenes testtartással járt és fiatalkori agilitását, kedves előzékeny modorát még akkor sem veszítette el. Tudományos munkásságával a szemészet terén előkelő helyet vívott ki magának s az ő fáradságtalan közreműködésének volt köszönhető, hogy a különböző vakok intézetébe bevezették az úgynevezett Braille-írású könyveket, amelyek útján, tapogatóssal a világtalanok folyékonyan olvashatják a könyveket. Így a pesti vakok intézeteiben egész könyvtárra való ily Braille-írású verses, novellás könyv és regény van, mely a szerenésitlenekre valósgos áldás.

Amikor **Stiller** tanár asszisztense voltam, ottani munkám elvégzése után bebenéztem Szili tanár osztályára, hogy a szemészetben is tökéletesítem magamat. Megismerhettem itt a professzornak nemcsak nagy tudását, de finom lelkületét is. Sok kedves és humoros jelenetnek voltam tanuja. Szili minden betegével, akár szegény, akár gazdag volt, egyforma előzékenységgel beszélt s egyforma lelkiismeretességgel járt el.

Egy alkalommal egy töpörödött szegény, kis zsidóasszony jött fel vidékről a kórházba, hogy szemét megvizsgáltassa. A professzor látta, hogy az egyik szem már teljesen elsovadt s a másik szem csak úgy menthető meg, ha a beteg szemét mielőbb eltávolítják. A tanárnak nem volt szíve, hogy a szegény asszonyt az operációval megrémítse s

megmondja neki a szomorú valót. Azért hosszasan elmagyarázta neki, hogy hány ember jár-kezel egy szemmel s ezek mind jól és pontosan végzik foglalkozásukat, mert Isten úgy alkotta az embert, hogy egy szemmel is tökéletesen lásson. Egy negyedórai nagy körülírással végrevalahára fájó szívvel rátért arra, hogy a beteg szemet el kell távolítani. Az öregasszony, aki eddig a hosszú magyarázatot és vizsgálatot megnyugtató szavakat nyugodtan és hangtalanul hallgatta, végre így szólt: Was reden Sie e so viel? Wegen den bin ich doch gekommen!

Egy ízben egy kissé boros férfi jelent meg az ambulancián. A tanár megvizsgálta s így szólt: Magának diplopiája, azaz dupla látása van! A betegnek erre felragyogott az arca, fogta kalapját s anélkül, hogy megkérdezte volna, mi a teendője, kifelé tartott e szavakkal: Hisz ez nagyszerű! Feleségem ma szült és én úgy láttam nagy bánus, hogy ikrek. Most sietek haza, még egyszer megnézem őket, mert hátha tévedtem s csak a duplalátásom miatt láttam ikreket.

Más alkalommal egy öreg hordár járt az ambulancián s így szólt a professzorhoz: Herr Professor, geben Sie mir dieselbe Tropfen, die Sie mir vor einige Wochen gegeben haben. A tanár megkérdezte: Was für Tropfen waren es? A hordár így felelt: Zum Eintropfen. Ich glaube Eintropfen waren es. (Atropint gondolt a jó öreg.)

Egy ízben Szili a királyi Orvosegyletben tartott előadást, melynek egyes megállapításaihoz **Feuer** Natániel dr. a kiváló szemész, tanár és országos trachomakormánybiztos hozzászólt és kifogásolta. Megjegyztem, hogy Feuer nemcsak nagy tudós, de lelkes zsidó is volt. A hozzászólásból parázs tudományos összecsapás támadt, úgy, hogy a két régi jóbarát többé nem is beszélt egymással. Egy ízben, ezen tudományos összetűzés után néhány hónapra, kintjártam boldogult barátomnak Hevesi Józsefnek dunakeszi szőlőjében. Feltűnt nekem ott egy különös eserebogár fajta, mely háromszor akkora volt mint a közönséges ese-

rebogár. Háta fekete-barna volt, fehér pettyekkel. Száz számra röpködtek ezen hatalmas példányú bogarak. Hopp szóltam Hevesinek, ezekkel a bogarakkal kibékítem egymással a haragvó Szilit és Feuert, de ennek az akciónak titokban kell maradni. Hogy képzeld ezt, kérdezte Hevesi esodálkozva. Egyszerűen úgy, hogy egy kis dobozban postán küldök egy ily kallócserebogarat Szilinek és ráírom a dobozra, hogy: Feladó dr. Feuer Natániel. Egy másik dobozban szintén egy ily élő bogárpéldányt küldetek Feuer Natániel doktornak s ráírom, hogy Feladó dr. Szili Adolf. Majd meglátod, mily fényes eredménnyel dolgoznak ezek a cserebogarak! Szili tanár másnap a kórházban megkapta a kis dobozt s meglepetve szólt: Mily figyelmes ember ez a Feuer doktor, hogy ily ritka fajta bogárral ajándékozott meg. De hát hogyan is jutott eszébe, hogy egy ily ritka rovarot küldjön nekem? Úgy látszik, megbánta a multkorai tudományos összecsapást és ki akar velem békülni. — Az élő bogarat óvatosan egy üvegbúra alá helyezte s bő levélélélemmel látta el. — Ugyanaznap megkapta Feuer tanár a másik kallócserebogarat s ugyanek megfogódott azon, hogy Szili tanár ily figyelmes vele szemben s szintén a kibékülés kísérletének vette. Néhány nap mulva találkoztak az orvosegylet felolvasó ülésén. Szili odasietett Feuer doktorhoz és megköszönte a kedves figyelmét. Persze Feuer nem tudott semmiről, de még nagyobb volt az ámulat, amikor Feuer köszönte meg az állítólag Szili által küldött bogarat. Nagyot nevettek, mert látták, hogy itt valamelyik selma ily furcsa módon igyekezett őket egymással kibékíteni, ami így fényesen sikerült is. Ezt a kis tréfát vagy negyven év előtt Nagy Endre meg is írta a Pesti Naplóban, a Tarka Krónika rovatban azzal a megjegyzéssel: Ezóta hívják e bogarakat cserebogaraknak, mert hiszen eserebére kapták. — A jámbor eselszövére ez úton Szili és Feuer természetesen rájöttek és tréfásan megdorgáltak.

Megjegyzem záradékkal, hogy a jeles professzornak Aurél nevű fia a freiburgi egyetem tanára lett s elhagyta zsidó hitét. Hogy most, az árja világban, továbbra is ott tanár-e, erről nincs tudomásom.